

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Недозвољена трговина опојним дрогама – правни
и економски аспект**
(мастер рад)

Ментор

Проф. др Љубица Николић

Студент

Милан Дисаћ

Број индекса: МО19УП

Ниш, 2018.

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Недозвољена трговина опојним дрогама – правни
и економски аспект**
(мастер рад)

Ментор

Проф. др Љубица Николић

Студент

Милан Дисаћ

Број индекса: МО19УП

Ниш, 2018.

САДРЖАЈ

УВОД	1
I ОПОЈНЕ ДРОГЕ	4
1. Појам опојних дрога.....	4
2. ВРСТЕ ОПОЈНИХ ДРОГА	7
2.1 Опијум	8
2.2 Морфијум.....	8
2.3 Хероин.....	9
2.4 Марихуана.....	10
2.5 Хашиш.....	10
2.6 Кокаин	11
2.7 ЛСД.....	12
2.8 Екстази	12
3. ТРГОВИНА НАРКОТИЦИМА ИЛИ НАРКО – КРИМИНАЛ	14
II КРИВИЧНО ПРАВНИ ОБЛИЦИ КРИЈУМЧАРЕЊА ДРОГА	19
1. КРИВИЧНА ДЕЛА У ВЕЗИ ОПОЈНИХ ДРОГА ПО ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	21
1.1 Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246 КЗ РС)	21
1.2 Неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ РС)	23
1.3 Омогућавање уживања опојних дрога (члан 247 КЗ РС)	24
2. МЕЂУНАРОДНИ АКТИ И КОНВЕНЦИЈЕ У ВЕЗИ СПРЕЧАВАЊА ЗЛОУПОТРЕБЕ ДРОГЕ	28
III ПУТЕВИ ДРОГЕ	33
1. Начини и средства кријумчарења дрога	34
2. Пuteви и начини кријумчарења дроге у Републици Србији.....	35

3. ФАЗЕ У КРИЈУМЧАРЕЊУ ОПОЈНИХ ДРОГА	41
3.1 Делатност производње и прераде	41
3.2 Кријумчарење	43
3.3 Трговина на велико	44
3.4 Трговина на мало.....	45
IV ОТКРИВАЊЕ ИЛЕГАНЕ ТРГОВИНЕ ДРОГОМ.....	46
1. Основне карактеристике илегалне трговине дроге.....	46
2. Тактика и техника откривања илегалне трговине дроге	47
V СТРАТЕГИЈА БОРБЕ ПРОТИВ ДРОГА	49
1. Актуелно стање у Републици Србији.....	50
VI ПРАЊЕ НОВЦА	51
1. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	51
VII ПРЕТЊЕ И СЛАБОСТИ СИСТЕМА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊЕ НОВЦА.....	53
1. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	53
VIII КРИВИЧНА ДЕЛА ВИСОКОГ НИВОА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА.....	56
1. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	56
2. МЕЂУНАРОДНО ОКРУЖЕЊЕ И ПОЛОЖАЈ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	58
3. ОТКРИВАЊЕ, РАЗЈАШЊАВАЊЕ И ДОКАЗИВАЊЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ИЛЕГАНЕ ТРГОВИНЕ ДРОГОМ.....	64
ЗАКЉУЧАК.....	69
ЛИТЕРАТУРА.....	71
ЗАКони	72
ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ	73
ABSTRACT.....	74
Illicit trafficking in narcotic drugs - a legal and economic aspect	74
БИОГРАФИЈА.....	75
ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ.....	76
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА	76
ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА.....	77

УВОД

Опште је познато, да је данас трговина дрогом једна од најуноснијих делатности организованог криминала. Уз трговину људима и оружјем, трговина дрогом чини најпрофитабилнију и најбројнију незакониту трговину на светском тржишту. Илегална трговина дрогом, позната је и као наркобизнис. У ширем смислу обухвата целокупну делатност производње и дистрибуције психоактивних супстанци на начин који је забрањен законима или међународним конвенцијама. Илегална трговина дрогом може имати различите облике, од најједноставније нпр. појединци који узгајају стабљике индијске конопље како би од њих производили марихуану за личну употребу, до изузетно сложене које укључују низ различитих, али међусобно повезаних криминалних организација које делују у различитим деловима света и које су усмерене на различите сегменте од произвођача сировина (узгајивачи мака или коке), произвођача дроге, кријумчара. Нагли развој илегалне трговине дрогом, забележен је у 20-том веку, што се може протумачити као последица Другог светског рата, које је бројне ветеране учинио зависним од опијума против болова. Тако је створено масовно тржиште за организоване трговце илегалних дрога.

Већина држава у свету се труди да међународном сарадњом постигне ограничење и надзор над производњом, прерадом и прометом опојних дрога, и тако онемогући или бар смањи њихову злоупотребу. Дрогама се сматрају производи и супстанце природног или вештачког порекла, чијом употребом настаје стање зависности, које може изазвати оштећење здравља или на неки други начин угрозити човеком интегритет у психофизичком и социјалном смислу.

Недозвољена трговина се састоји у набављању робе у сврху продаје, у неовлашћеном бављењу трговином или посредовањем у трговини, без одговарајућег овлашћења, у продаји робе чија је производња неовлашћено организована, у продаји, куповини или размени робе чији је промет забрањен или ограничен. Недозвољена трговина дроге као делатност организованог криминалитета је један од најопаснијих видова криминала данашњице. За његово откривање, истраживање и доказивање није

довољно познавати и тумачити само законске норме. Питање је како те норме применити у пракси органа кривичног гоњења и суда. Одговор на то даје криминалистичка наука, која својим методама омогућава примену законских одредби у пракси.

Злоупотреба и последице злоупотребе психоактивних супстанци погађају све друштвене слојеве у свим земљама света. Злоупотреба дрога има негативне последице по здравље и животе људи, подстиче криминал и прети одрживом развоју. Резолуцијом 42/112, 1987. године Генерална скупштина УН-а прогласила је 26. јун Међународним даном против злоупотребе и незаконите трговине дрогама као израз одлучности да ојача деловање и сарадњу у борби против злоупотребе и трговине дрогама. Овај дан обележава се широм света.

Кријумчарење великих количина дрога само је почетни корак у стицању велике финансијске добити. Да би се она остварила потребно је организовати транспорт од земље произвођача дроге до земље корисника, где се организује дистрибуција кријумчарене дроге и улична препродаја, којом се и остварује највећа илегална зарада. Многе теорије покушавају објаснити факторе који фаворизују појаву криминалитета везаних за дрогу. У већој или мањој мери, општи међународни односи, укидање међудржавне граничне контроле, слободан промет робе, олакшава трговину дрогом на међународном нивоу. Са друге стране, интерес за дрогом на светском нивоу је све већи.

Иако нема тачних података о финансијској добити оствареној кријумчарењем и препродајом дрога, очигледно је огромна, јер се умножава инвестирањем у правне, економске и финансијске токове. Новчани приходи које остварују, често премашују укупан бруто национални производ већине земаља. Трговина дрогом доноси добит, која се једним делом улаже у развој криминалне делатности, док се други део покушава на разне начине уложити у легалну економију.

Борба против трговине дрогом, повлачи значајне финансијске издатке државе. Органи гоњења у Србији су успешно учествовали у низу међународних полицијских операција. Србија остварује тесну сарадњу са центром SECI, усвојила је Националну стратегију за борбу против зависности од дрога и формирала Националну комисију за опојне дроге, како би вршила координацију свих активности на националном нивоу,

контролисала правилну примену свих конвенција чија је Србија потписница, те обезбедила међународну сарадњу¹.

Грађани Србије од илегалних дрога највише користе канабис, који је убедљиво на првом месту и по доступности. После њега, према подацима Националног истраживања о стилевима живота становништва, које је урадио Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ следи екстази, а на трећем месту је амфетамин. Кокаин је на четвртом, хероин на петом, а иза њих су опијати из мака такозвани маков чај, затим ЛСД, халуциногене печурке, нове психоактивне супстанце...

У нашој земљи према званичним подацима, илегалну дрогу, бар једном у току живота, пробало је 8% укупне популације старости од 18 до 64 године. Већина корисника илегалних дрога су мушкарци узраста до 44 године. Најчешће коришћена илегална дрога међу одраслом популацијом је канабис (марихуана и хашиш), чија је употреба бар једном у току живота, забележена код 7,7% испитаника узраста од 18 до 64 година, и то код 10,4% мушкараца и 4,9% жена, наводи се у овом истраживању. Оно је показало да је употреба других илегалних дрога врло ретка и да ју је некад у животу пробало тек 1,6% испитаника.

¹ Доступно на: https://rm.coe.int/16806ef3a2_03072018

I ОПОЈНЕ ДРОГЕ

1. Појам опојних дрога

У свету и код нас постоји неусаглашеност у погледу значења појма „дрога“ терминологије у вези са њом и последица до којих долази њеном употребом. Дефинисање појма „дрога“ или „опојна дрога“ отежано је пре свега ширином проблема, традиционалном употребом одређених назива, инкорпорираношћу неадекватних термина из ове области у законодавне и друге нормативне акте, итд.

Порекло речи „дрога“ сматра се да потиче из арапског језика, где реч „дова“ означава лековито средство². У већини земаља па и у нашој, реч „дрога“ је временом почела попримати другачији, нов смисао. Великим делом је изгубила своје изворно значење, и данас се углавном користи за означавање материја или супстанци којима је основна карактеристика да утичу на неке психичке функције човека и мењају његово понашање.

Данас нема једне међународно општеприхваћене дефиниције опојних дрога. Међународне конвенције које се тичу ове проблематике, углавном набрају супстанце које се сматрају дрогама, разврставајући их у одређене групе, али не дају њихову дефиницију. Из Конвенције о психоактивним супстанцама, донете од стране Уједињених нација 1971. год, може се индиректно закључити да се под опојним дрогама подразумевају супстанце или материје, које имају психоактивни ефекат и утичу на промену стања свести, мишљење, запажање, расположење и понашање, и које при продуженом узимању могу довести до стања зависности, и због тога стварају здравствене и социјалне проблеме³.

² Медицинска енциклопедија, књига 3, Загреб, 1968, стр. 369.

³ Игњатовић, Ђ., Криминологија, Службени гласник, Београд, 2006. стр. 300-301

Шаферова комисија из 1972. године је, закључивши да би дроге схваћене у смислу психоактивних супстанци било правилније назвати „психоактивним дрогама“, дала њихову следећу дефиницију: „Психоактивна дрога је свака супстанца која може модификовати менталне функције и индивидуално понашање проузрокујући функционалне или психолошке промене централног нервног система“ (Кушевић, 1990: 28). Светска здравствена организација даје следећу дефиницију дроге: „Дрога је свака супстанца која унета у организам може да модификује једну или више функција“ (Terminology and Information on Drugs, 1999: 64).

У свакодневном говору, често се као синоним појму опојна дрога, користи израз „наркотик“⁴. Стручно гледано, овај појам је ужи од појма опојна дрога, њиме се обухватају само дроге опијатског типа. У наркотике спадају опијум и његови деривати, као и синтетички препарати који се користи као њихова замена. Наркотици имају својство да умањују болове и изазивају поспаност. Из корена речи „наркотик“ изведени су изрази „наркоманија“ и „наркоман“, који се у свакодневном говору користе као синоними за зависност од опојних дрога, односно особу зависника од ових супстанци.

С обзиром, да је доказано да све дроге нису опојне, коришћење овог термина постаје упитно по Петровићу, у складу са Међународном конвенцијом УН против незаконитог промета опојних дрога и психоактивних супстанци из 1988. године, Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године и Конвенција из 1972. године у којима се искључиво користи термин „опојна дрога“, већина закона у свету га је прихватила, што је случај и са важећим Кривичним законом Србије.

У прошлим временима дроге су углавном коришћене у местима где су и узгајане. Развојем међународног саобраћаја и међународне трговине, приближиле су се удаљене земље света и омогућено је да дејство многих биљака постане познато и ван региона њиховог успевања. Развојем науке и технологије, из таквих биљака добијале су се супстанце различитог јаког дејства, фабричким путем су се производиле супстанце са

⁴ Термин наркотик изведен је од грчке речи *narkotikos*, која означава стање летаргије и инертности.

сличним или истим дејством. Неке од ових супстанци нашле су примену у медицини, али њихова неконтролисана употреба почела је од стране човека и све се више ширила, делујући на његову психу, вољу, жеље и емоције, изазивајући зависност са низом других пратећих појава па и смрти.

Организовани криминал се стално развија и проширује делатност кријумчарења дроге, како територијално, тако и у односу на поједине врсте дроге. Ова делатност има изражени степен друштвене опасности, који се огледа у осталим криминалним делатностима, којим се угрожава легална економија, стабилност и безбедност државе с једне стране, и здравље људи с друге стране укључујући и друге видове негативног дејства у осталим сферама друштвеног живота.

2. ВРСТЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

Ако се као основ поделе узме порекло, све опојне дроге се могу поделити на природне и вештачке (синтетичке). У групу природних дрога спадају опијум и његови деривати (морфијум, хероин), канабис (марихуана, хашиш, хашишово уље), биљка кока и њени деривати (кокаин), кактус пејотл (мескалин, псилоцибин) и сл. У синтетичке дроге спадају разни депресанти (барбитурати), стимуланси (амфетамини), халуциногени (ЛСД), итд.

Према интензитета токсичности, разликују се дроге високог и мањег степена токсичности. У дроге високог степена токсичности убрајају се опијум и његови деривати, хашиш и марихуана, кокаин, ЛСД и сл. У дроге мањег степена токсичности спадају углавном медикаментни препарати – неуроумирујућа средства, лекови (Букелић, 1988: 32-33).

У зависности од тога, да ли њихово конзумирање доводи до стања психичке или психо-физичке зависности, дроге се могу поделити на оне које изазивају психичку зависност и оне чија употреба доводи до обе врсте зависности. У прву групу спадају хашиш, кокаин, ЛСД, мескалин, амфетамини итд., а у другу опијум и његови деривати (хероин), барбитурати и поједини седативи. Фармаколошки, опојне дроге се могу поделити на: 1) наркотице (опијати- алколаиди опијума као и све друге супстанце које делују слично морфијуму), 2) психостимулаторе (кокаин, амфетамин), 3) психодепресоре (барбитурати и седативи) и 4) халуциногене (марихуана, хашиш, ЛСД).

Најчешће се у пракси, сусреће подела дроге на тешке или тврде и лаке или меке дроге. Ова подела је врло упитна из разлога што не постоје критеријуми или опште усвојени стандарди за ову поделу. Најчешће се у тешке дроге сврставају опијум и његови деривати и кокаин, а у лаке препарати канабиса. Да то није увек тако показује следећи пример, у Холандији канабис спада у лаке дроге, а истовремено у Шпанији и у Турској спада у тешке дроге, што упућује да ову класификацију треба прихватити са резервом.

У дроге које се најчешће злоупотребљавају у свету и код нас спадају: опијум, морфијум, хероин, марихуана, хашиш, кокаин, ЛСД и екстази.

2.1 Опијум

Опијум је прва позната супстанца која се користила као опојна дрога. Назив опијум долази од старогрчке речи „опос“, што у преводу значи сок. Опијум је дрога која се добија из опијумског мака, који се узгаја у одређеним климатским подручјима једног броја земаља, као што су: Тајланд, Кина, Турска, Грчка и неке афричке земље, највише у пограничном подручју Пакистана, Авганистана и Ирана. Опијум се добија из опијумског мака званог „цвет сна“ који је једногодишња биљка. Пре самог сазревања, када се чаура опијумског мака на посебан начин зареже, из ње исцури неколико капљица млечно-белог сока, који на ваздуху оксидише и прелази у тамно смеђу боју. Након неколико сати сушене капљице се скупљају, поново суше и пресују. Овако добијени опијум је сирови опијум са јаким карактеристичним мирисом. Према органолептичким својствима опијум је светло смеђа, смеђа или црно смеђа маса, тешког мириса на мак и горког укуса.

На илегалном нарко тржишту појављује се у различитим облицима од груменова и погача до прашкова и отопина. Приликом злоупотребе изазива физичку и психичку зависност. Сирови опијум се злоупотребљава најчешће пушењем, једењем и путем ињекције. Примена опијума углавном узрокује поспаност, тромост, губитак апетита исужење зенице ока. Интензитет еуфоричних ефеката опијума на мозак зависи од дозе и начина примене. Дејство је знатно брже када се уноси пушењем, јер пролази кроз плућа, где се брзо апсорбује а затим утиче на мозак⁵.

2.2 Морфијум

Морфијум је најзачајнији и најпознатији алкалоид опијума⁶. Он је несинтетички наркотик са високим потенцијалом за злоупотребу и добијен је из опијума. Користи се за

⁵ Доступно на https://www.dea.gov/pr/multimedia-library/publications/drug_of_abuse.pdf

⁶Први га је произвео немачки фармацеут Serturner, прерадом из опијума. Име је добио по хеленском божанству Морфеју, сину Хипноса, који је миловао спаваче цветом биљке мака и обликовао им снове.

ублажавање јаких болова. Морфијум је бео кристални прах снажног аналгетског својства. Узависности од хемијског процеса добијања може бити беж или смеђе боје, односно тамно љубичасте боје. За медицинске сврхе припрема се као раствор у ампулама или у виду таблета, а постоји и у праху или у виду плочица. Углавном је без мириса, мада може имати мирис амонијака. Најчешће се употребљава убризгавањем путем ињекција или гутањем таблета. Дуже узимање може проузроковати хронично тровање које се у појединим случајевима завршава смрћу лица које га је користило. Морфијум има депресивно дејство на централни нервни систем, а смрт проузрокована злоупотребом наступа најчешће услед предозирања, али и преосетљивости организма на ову врсту дроге.

2.3 Хероин

Хероин се добија из морфијума, његовом прерадом, и као такав не налази се у опијумском маку нити у било којој другој биљци⁷. На илегалном тржишту се никада не појављује у чистом облику. Хероин који потиче из различитих крајева света има различиту боју. На Далеком Истоку има црвену боју, из југоисточне Азије плаву, смеђу или белу.

Хероин је најопаснија и најраспрострањенија дрога, и на тржишту се може наћи помешан са разним примесима, као што је шећер у праху, брашно, гипс, лимонтус и сл. Укус му је горак, без мириса је и раствара се у води. Користи се убризгавањем путем ињекције или ушмркавањем јер се доста брзо ресорбује путем слузокоже носа, а може се користити и пушењем. Врло брзо изазива психичку и физичку зависност, при чему расте и праг толеранције, због чега се и јавља потреба за сталним повећањем дозе која се уноси у организам. Нагла смрт је могућа због дубоке респираторне депресије, застоја срца или едема плућа.

⁷Назив хероин потиче од грчке речи „heros“, што значи јак, снажан, моћан. Као хемијску супстанцу, први су га ацитилизацијом из морфијума, добили и описали Бекет и Рајт, 1875. године.

2.4 Марихуана

Марихуана је једна од најраспрострањенијих дрога у свету. Марихуана је лек који мења мисли (психоактивни), произведен у постројењу *cannabis sativa*. Марихуана садржи више од 480 састојака, верује се да је ТХЦ главни састојак који производи психоактивни ефекат⁸. То је дрога биљног порекла, добија се мрвљењем листова индијске конопље (лат. *Cannabis sativa*). То је зелена или сива мешавина исецканог лишћа и цветова, или само лишћа марихуане. Након сушења листови се обично уситне и од њих се праве посебне цигарете за пушење које се жаргонски називају цоинт. Марихуана се често конзумирапомешана са дуваном.

Активни дејствујући састојак је тетрахидроканабинол (ТХЦ). У марихуани га има око 3%. Психички ефекат конзумирања марихуане варира од особе до особе. Почетни знаци дејства су еуфорија, причљивост и смех у друштву, црвенило очију, сушење уста и грла, лупање срца и сл. Узимање марихуане данас је попримило епидемијске размере⁹.

2.5 Хашиш

Хашиш је тврда смоласта маса, која се добија из биљке канабис, која је маслинастозелене до смеђе боје, јаког мириса и непријатног горког укуса. Смола се налази у длачицама којима је прекривена читава биљка конопље, посебно у длачицама листа, а у великој мери је има и у цветном делу биљке. Добија се тако што се механичким путем, ударањем биљке о тканину, скида смола која се затим савија и пресује у облику кугли и плочица.

⁸Доступно на https://www.dea.gov/pr/multimedia-library/publications/drug_of_abuse.pdf

⁹ Марихуана се данас квалификује као најшире коришћена дрога у САД – више од 43 милиона Американаца су пробали марихуану, а скоро половина њих може се окарактерисати као њени редовни корисници. Наведено према: Saferstein, R.: *Criminalistics, An Introduction to Forensic Science*, Prentice – Hall, Inc, 1999, r. 261.

На тржишту хашиш долази у такозваним погачама или у таблама које подсећају на смеђи хлеб или на табле чоколаде. Плочице и понекад куглице су различитих боја и величина. Боја му зависи од земље порекла: зелена – турски, тамносмеђа – пакистански, црна – авганистански, цвена – либански. Хашиш је у чврстом стању, али при загревању омекшава, постаје налик пластелину. Улични називи су хаш, шит¹⁰.

Свежи хашиш има карактеристичну арому. Често се приликом илегалног транспорта крије у резервоару за гориво или ауспух чиме се покушава смањити ефикасност откривања од стране дресираног пса трагача. У састав хашиша улази много већа количина тетраhydroканабинoла (ТХЦ), због тога је и до десет пута јачи од марихуане. Као и марихуана најчешће се конзумира пушењем, а као последица узимања јављају се халуцинације, губитак осећаја за простор и време, моћи расуђивања.

2.6 Кокаин

Кокаин је најстарија дрога позната људској врсти која се добија из лишћа биљке коке (лат. *Erythroxylon coca*). Кока расте на планинама западног дела јужне Америке, а највише у Боливији, Перуу, Колумбији, Еквадору и Бразилу¹¹. Кокаин је по изгледу снежно бели кристални прах, без мириса, горког укуса. Стимулише кору великог мозга, изазивајући осећај неограничене интелектуалне моћи, смањује телесни и ментални замор, због чега је данас једна од најпопуларнијих дрога. Конзумира се на различите начине, најчешће ушмркавањем мањих количина при чему испољава веома брзо дејствује преко слузокоже носа и плућа. Кокаин је дрога која не развија толеранцију и физичку зависност, али зато проузрокује веома снажну психичку зависност. Дуготрајна злоупотреба кокаина доводи до ткз. „кокаинских психоза“.

¹⁰Доступно на <http://www.stetoskop.info/Hasis-1694-c56-content.htm>

¹¹ За настанак коке везана је стара јужноамеричка легенда, према којој се бог Куну у Андима наљутио на тадашње владаре, који су наредили да се спале шуме, и учинио да дим од пожара поцрни њихове палате. Житељи су зато кренули у изгнанство, без хране и воде, у потрази за спасењем. На измаку снага, открили су лишће жбуна коке, које су почели да жваћу. Оно им је вратило снагу па су успели да стигну до другог града и тако се спасу.

2.7 ЛСД

ЛСД је основни представник халуциногених дрога. То је бели прашак, без мириса и укуса. На илегалном тржишту се јавља у различитим облицима, у виду малих белих пилула, као прашак у различитим обојеним капсулама или као раствор без боје, мириса и укуса. ЛСД има изразито снажно деловање, најјача је халуциногена дрога и једна од најактивнијих супстанци уопште. Узима се првенствено орално, али и помоћу ињекција. Под дејством ЛСД карактеристичне су промене у перцепцији, размишљању, расположењу и активностима. Та стања се крећу од почетне еуфорије, смеха до плача, могућа је и панична реакција уз губитак контроле емоција. ЛСД се сматра најјачом халуциногеном дрогом са најнепредвидљивим а често и трагичним последицама.

И ако је изузетно опасна и токсична дрога, ЛСД се данас примењује и користи на људима у оквиру три различита приступа: експериментално, терапеутски и рекреационо (Петровић, 2003: 196).

2.8 Екстази

Екстази се по дејству и својим особинама може сврстати између стимуланса и халуциногена. Најчешће је доступан у виду таблета, капсула или у облику прашка. Узима се орално. Психоефекти ове дроге огледају се у привременом осећању еуфорије, жељом за хиперактивношћу и повећањем будности, док се биолошке реакције огледају у повећању крвног притиска и аритмији срца. Екстази је веома популарна и распрострањена дрога, нарочито код млађе генерације.

Углавном тинејџери и млађи људи злоупотребљавају екстази. Примамљива им је зато што је:

- Јефтинија
- Лако доступна и распрострањена
- Зато што влада мишљење да смањује анскиозност и суздржаност у друштвеним и сексуалним ситуацијама¹².

¹²Доступно на <http://www.biramoporavak.com/zloupotreba-ekstazija/>

3. ТРГОВИНА НАРКОТИЦИМА ИЛИ НАРКО – КРИМИНАЛ

Овом облику организованог криминала савремено друштво поклања посебну пажњу, првенствено због тога што обухвата кривична дела непосредно управљена против живота и здравља људи а посредно против безбедности државе и њених грађана. Сам појам нарко-криминал садржи с једне стране техничко механички елемент који објашњава да је реч о производној, прерађивачкој и дистрибутивној делатности, док други елемент појма чине илегалне активности као што су прање новца, илегални учесници, терористичке активности, изнуде, уцене, убиства и њихове заједничке негативне последице на државу.

Посебно опасним и најкомпликованијим обликом организованог криминала данашњице чини га то што је његов појавни облик симбиоза великог броја других тежих и лакших кривичних дела. Нарочито специфично за овај облик организованог криминала је специфичан криминални однос, „консенсуални деликт“ (Мијалковски, Томић, Шалић, 2012: 204), што би значило да у овом деликту нема жртве.

Појединац, непосредна жртва, после одређеног времена и конзумирања наркотика, постаје зависник од одређене врсте наркотика и како би задовољио своју константну потребу за одређеним наркотиком почиње сарадњу са трговцем истог. Тај зависни однос се компликује тиме што га зависник штити и пристаје на новонастала правила¹³, како би себи омогућио конзумирање, а продавац га илегално снабдева како би добијао новац за продату робу. Зависник постаје криминалац када се код њега, због високих цена робе, јави проблем мањка новца, и како би га обезбедио извршава лакша и тежа кривична дела као што су пљачке, крађе, провале, проституција, разбојништва, убиства. Док се код зависника најчешће јавља мањак новца код продавца се он гомила и настоји или да га укључи у легалне токове новца и тако учини лако доступним и корисним или га користити за друга кривична дела.

¹³ Њихов однос постаје тајни, нема места никаквој транспарентности, подразумева се строга дискреција, а неретко се дешава да чак и сам зависник прошири круг корисника наркотика тиме што их нуди себи блиским људима и тако и њих увлачи у овај зачарани круг.

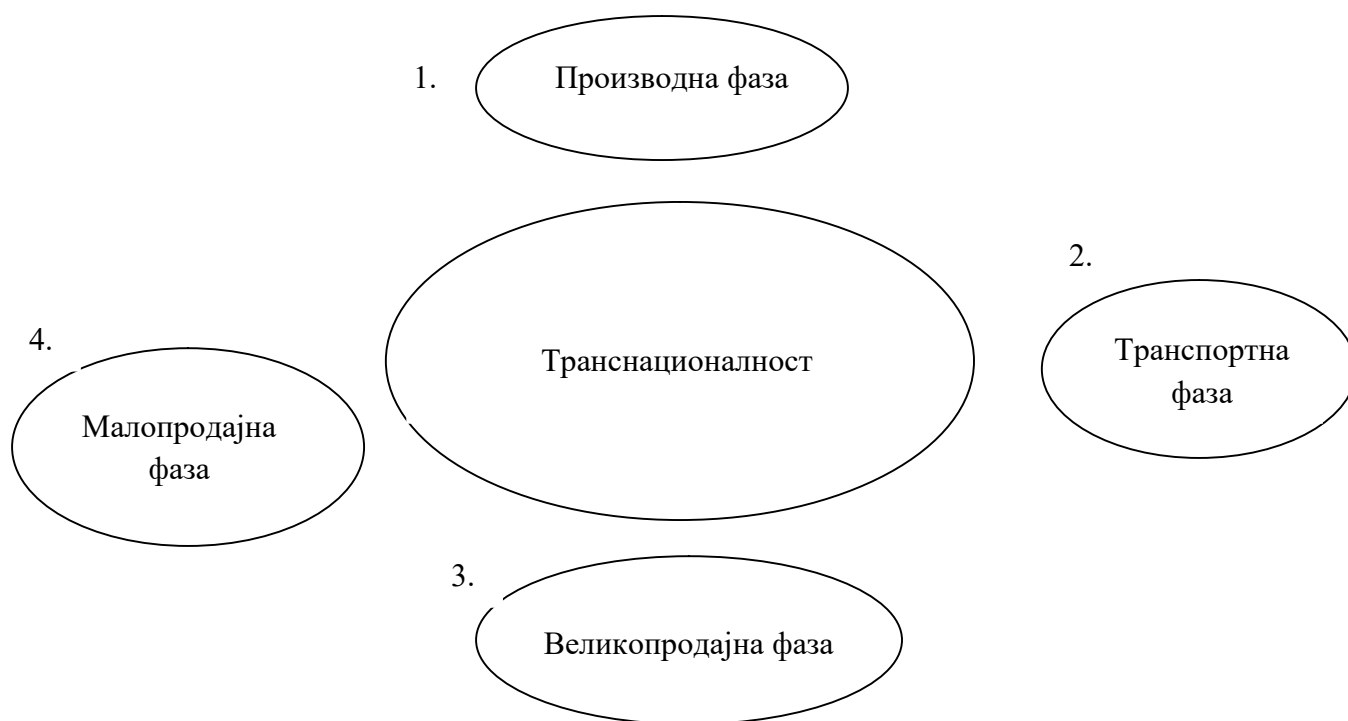
У првом случају се ради о кривичном делу „прања новца“, док је други најчешће повезан са корупцијом, тероризмом, незаконитом продајом оружја, трговином људима, трговином људским органима, експанзијом индустрије дроге на друге земље, и сл. Специфично за овај тип деликата је висока конспиративност, која нигде није оволико изражена, а која је оправдана тиме што су зависници који временом постају учиниоци кривичних дела с једне стране принуђени а са друге мотивисани да при извршењу ових дела и у току самог конзумирања дроге буду што је могуће више конспиративни. Изучавањем структуре индустрије дроге установљено је да се између крајних корисника и произвођача јавља чак десетак различитих криминалних учесника. Ако се томе дода и растући број учесника у целом ланцу, повећан број држава које учествују у овом нарко ланцу и пораст других кривичних дела која су повезана са овим обликом нарко-криминала, види се да је ово изузетно распрострањена појава која има последице на глобалном нивоу. За ову врсту организованог криминала типична је јако висока „тамна бројка“ јер се услови и околности под којима се ова дела откривају доста разликују од уобичајених, јер овде нема место извршења дела, нема оштећених, односно жртве који би пријавили дело као оштећени, а и сведоци су јако ретки. Чакни, „студије самооптуживања“ и „студије о жртвама“ методе које се користе да би се открила „тамна бројка“ и утврдиле реалне димензија извршених кривичних дела овде не дају поуздане резултате.

Данас је уз постојећу отвореност државних граница и либерализацију преласка истих битно олакшана продаја и кријумчарење наркотика, а овај вид организованог криминала је добио глобалне размере. Доступност и отвореност граница земаља Европске уније довела је до још једног модуса испољавања криминала злоупотребе дрога, тзв. нарко-туризма. У њему држављани једне земље чланице Уније, одлазе у својству туриста у другу, ради набавке наркотика за даљу продају или за личну употребу. Зато има случајева да Швеђани путују у Копенхаген да би купили канабис, док дански нарко-туристи посећују Шпанију и Холандију; омладина из Француске, Белгије, Луксембурга и Немачке путује у Холандију како би набавила дрогу за личне потребе или потребе продаје у својој земљи (Мијалковски, Субашић, Радојчић, 2011: 286).

Без обзира да ли је реч о организованом нарко-криминалу у оквиру једне земље или је, што је најчешћи случај, заступљен на територији више држава овај однос зависника и

продавца се састоји из више фаза: производне, транспортне(која обухвата извоз, превоз и увоз), великопродајне и малопродајне (Мијалковски, Марић, Томић, Шаљић, 2012: 204), као што је приказано на шеми.

Основне фазе нарко – криминала:



Извор: Мијалковски М., Тероризам и организациони криминал, Београд, Факултет безбедности, стр. 153

Последња фаза, малопродајна фаза, углавном се одвија на територији једне државе и обухвата само непосредну дистрибуцију дроге. Учесници других фаза, организатори и реализатори, понашају се као учесници легалног тржишта јер настоје да стекну и увећају профит и зато продају своју робу и настоје да инвестирају у проширење послова.

Свака врста дроге има свој ланац и изузетно су ретки случајеви да један организовани криминални колектив има монопол на све врсте дрога. Управа за сузбијање дроге, DEA (Drug Enforcement Administration), при Министарству правде САД-а тврди

датранснационални нарко-синдикати делују у целом свету, поседују добре изворе снабдевања и екстремно су прилагодљиви свим променама и као такви много су моћнији и утицајнији од било којих других удружења насталих пре њих.

Сировине за производњу дрога и сама производња потичу увек из држава које су климатски врло погодно поднебље за раст и узгој ових сировина, и то су са политичког аспекта тзв. “пропале државе“: Колумбија, Авганистан, Бурма, итд. Подаци из 2000.године указују на то да је у свету око 222.000 хектара земљишта (у Мајнмару, Авганистану, Лаосу, Тајланду и Пакистану) било под засадима опијумског мака, са капацитетима производње око 4.700 тона опијума годишње. У Колумбији, Перуу и Боливији те године је под засадима биљке коке било укупно 212.089 хектара земљишта (Мијалковски, Марић, Томић,Шалић, 2012: 205). Сличне податке дала је и канцеларија УН задрого и криминал који се односе на супростављање илегалној трговини опојним дрогама на подручју границе која раздваја две провинције Ирана, (Систан и Балуцистан), до Исламске републике Авганистана и Исламске републике Пакистана, које су данас једне од главних подручја за трговину хероином и опијумом¹⁴. Према истим подацима, чак више од 90% укупних количина опијума и хероина у свету води порекло из Авганистана, док је Иран заслужан за највећи део заплене опијума 89% и хероина 41%. Према полицијским подацима тренутно постоји око 50 кријумчарских рута које се користе у наведене две регије а кључне локације су Мирјавех, Захедан и Ираншар. Последњих година дошло је до наглог повећања кријумчарских рута што представља нове изазове за супростављање илегалној трговини наркотицима у том региону, самим тим и другим деловима света где се такве трговине дешавају.

Добро организовани криминални колективитети познати као картели и синдикати производе и дистрибуирају поједине врсте дрога у целом свету по њима добро провереним кријумчарским рутама и тако своје производе достављају на тржиште и до крајних корисника тј.зависника, којих је највише у САД-у и Европи. Углавном један, ретко кад

¹⁴Доступно на <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2011/July/shoring-up-a-flood-of-drugs-afghan-heroin-enters-irans-eastern-border.html>

више картела, организује и прву и другу фазу нарко-криминала односно производњу и дистрибуцију. Најбољи пример за то је Колумбија која има монопол у илегалној производњи и дистрибуцији кокаина у целом свету. Они узгајају биљке за производњу дроге и када је произведу и доставе „увознику“ њихова „извозна“ делатност се ту завршава (Мијалковски, Марић, Томић, Шаљић, 2012: 206-207). Исти ти „увозници“ су у својим земљама врхови криминалне нарко пирамиде и они снабдевају своје националне нарко синдикате чистом дрогом који је мешају са другим супстанцама и препродају даље ситним купцима на тржишту.

Нови проблем који је настао јавио се управо због тога што су мањи посредници, чисту дрогу коју су добијали из „прве руке“, од синдиката, разблаживали и тако паковали дрогу у мања паковања и продавали зависницима. Они су за то користили супстанце које имају широку примену у фармацеутској и хемијској индустрији, као што су синтетички материјали, лепкови, парфеми, боје, лакови и др. Те супстанце се називају прекурсори. Међународна конференција из 1984.године, је први пут разматрала проблеме прекурсора, односно хемијских супстанци које су погодне и које се користе за производњу опојних дрога. Ово је значајно због тога што опојне дроге, било да су синтетичког или природног порекла, не могу да се произведу без прекурсора. Дроге су психоактивне супстанце природног или синтетичког порекла које унете у организам изазивају промене једне или више психичких, односно соматских функција организма. Светска здравствена организација (World Health Organization,WHO) је дефинисала зависност од дрога као стање психичке или физичке или и једне и друге зависности од дрога, која се јавља после повремениог или сталног узимања дрога,док се са правног аспекта може говорити о три групе дрога: забрањеним (оним врстама чија је производња забрањена, нпр.лимитирана количина опијума који може да се произведе и све преко тога је забрањено), контролисаним дрогама (легалне, које се употребљавају искључиво у медицинске сврхе и то по строгој контроли и процедури) и неконтролисаним дрогама (легалне)¹⁵. За све врсте је типично да стварају психичку зависност јер утичу на промене психичких својства личности и на промене понашања, док неке уз психичку изазивају и физичку зависност.

¹⁵Доступно на <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/>

II КРИВИЧНО ПРАВНИ ОБЛИЦИ КРИЈУМЧАРЕЊА ДРОГА

Организовани криминалитет се стално развија и проширује делатност кријумчарења дрога. Ова делатност има изражени степен друштвене опасности, који угрожава легитимну економију, безбедност државе са једне стране, и здравље људи са друге стране.

Криминалитет у вези са опојним дрогама може се класификовати у три основне групе: примарни, секундарни и терцијални.

Примарни криминалитет подразумева вршење кривичних дела која се односе на неовлашћену производњу и промет опојних дрога, омогућавању уживања опојних дрога. Ова кривична дела инкриминисана су кривичним законом.

Секундарни криминалитет подразумева кривична дела која се односе на прибављање дроге или новца и других средстава за набавку дрога, као и дела учињена под утицајем дрога.

Терцијални криминалитет представља поступање организатора међународне илегалне трговине дрогом и за сада је најопаснији и најтежи вид нарко-криминала у свету. Крајњи циљ организатора терцијалног криминалитета јесте пре свега економска моћ, односно стицање великог профита од илегалне трговине опојним дрогама. Овај вид криминалитета у Републици Србији инкриминисан је кривичним законом Републике Србије.

Основ ове инкриминације је у конвенцији Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психоактивних супстанци из 1988. године¹⁶. Према овој конвенцији државе потписнице су дужне предузети потребне мере, укључујући законодавне и административне мере, у складу са темељним одредбама њихових

¹⁶ Конвенција УН против незаконитог промета опојних дрога и психоактивних супстанци, Сл. лист СФРЈ бр. 14/90.

појединачних законодавних система. Чланом три државе чланице се обавезују да изврше криминализацију поступака који представљају незаконит промет опојним дрогама и психоактивним супстанцама, поступака који су повезани са незаконитим прометом опојних дрога и психоактивних супстанци, незаконитих поступака с опојним дрогама и психоактивним супстанцама ради личне потрошње.

1. КРИВИЧНА ДЕЛА У ВЕЗИ ОПОЈНИХ ДРОГА ПО ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У Кривичном законнику Републике Србије¹⁷, егзистирају три кривична дела злоупотребе опојних дрога у оквиру главе XXIII Законика (Кривична дела против здравља људи), а то су:

- 1) Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246),
- 2) неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а) и
- 3) омогућавање уживања опојних дрога (члан 247).

1.1 Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246 КЗ РС)

Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. КЗ РС према законском опису гласи:

- (1) Ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају или ко ради продаје купује, држи или преноси или ко посредује у продаји или куповини или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге казниће се затвором од три до дванаест година.
- (2) Ко неовлашћено узгаја мак или психоактивну конопљу или друге биљке из које се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (3) Ако је дело из става 1. овог члана извршено од стране групе, или је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

¹⁷Доступно на https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni_zakonik.html 06.06.2018

- (4) Ако је дело из става 1. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање десет година.
- (5) Учинилац дела из става 1. до 4. овог члана који открије од кога набавља опојну дрогу може се ослободити од казне.
- (6) Ко неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојних дрога, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (7) Опојне дроге и средства за њихову производњу и прераду одузеће се¹⁸.

Према члану 246. КЗ РС дело се састоји у неовлашћеној производњи, преради, продаји или нуђењу на продају или ради продаје или у куповини ради продаје, или преношењу или поседовању у продаји или куповини или у неовлашћеном стављању на други начин у промет супстанци или препарата који су проглашени за опојне дроге (Јовановић, Ђурђић, Јовашевић, 2000: 335-336). Објекат заштите овог кривичног дела је здравље људи, а објекат напада супстанце које су проглашене опојним дрогама. Радња извршења је алтернативно одређена, па је довољно извршити бар једну од ових радњи како би постојало кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Предузимањем било које од делатности које су наведене у опису кривичног дела постоји свршено кривично дело. Последица овог кривичног дела је угрожавање здравља људи и испољава се у виду апстрактне опасности. Два су облика овог кривичног дела: основни и квалификовани облик.

* Радња извршења основног облика кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога вишеструко алтернативно је одређена. Она има два своја вида: неовлашћена производња и прерада опојних дрога и неовлашћено стављање у промет супстанци и препарата које су проглашени за опојне дроге. Најбитније је да кривично дело постоји само уколико се производња, прерада и стављање у промет врше неовлашћено, тј. супротно важећим прописима.

¹⁸ Кривични законик Републике Србије (Сл. Гласник РС бр. 85/05, 88/05-испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13)

* Квалификовани облик овог дела појављује се у два вида, и то: када је основно дело извршено од стране групе, или је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника и када је основни облик дела извршен од стране организоване криминалне групе. До доношења последњих измена и допуна Кривичног законика Републике Србије чл. 246 став 2. КЗ РС као квалификоване облике кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога предвиђао је извршење основног облика кривичног дела од стране више лица, или вршење основног облика од стране учиниоца који је организовао мрежу препродаваца или посредника.

1.2 Неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ РС)

Наш законодавац је пратећи тенденцију савремених кривичних законодавстава за инкриминисањем неовлашћеног држања опојних дрога као самосталног кривичног дела, Новелом Кривичног законика од 31. августа 2009. године прописао кривично дело под називом: „Неовлашћено држање опојних дрога“ (члан 246–а.).

Кривично дело неовлашћено држање опојних дрога (члан 246–а.), према законском опису гласи:

- (1) Ко неовлашћено држи у мањој количини за сопствену употребу супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге¹⁹, казниће се новчаном казном или затвором до три године, а може се ослободити од казне.
- (2) Учинилац дела из става 1. овог члана који открије од кога набавља опојну дрогу може се ослободити од казне.
- (3) Опојне дроге одузеће се.

¹⁹ Кривични законик Републике Србије, Сл. Гласник РС, бр.85/05, стр.88-89.

Према законском опису ово кривично дело се састоји у неовлашћеном држању супстанце или препарата који су проглашени за опојне дроге у мањој количини за сопствену употребу. Објекат заштите је здравље људи (Јовашевић, 2014:169) а објекат напада су супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге, као и остале психоактивне контролисане супстанце (члан 112. став 15.).Ради се о опојним дрогама које делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система (Цоковић, 2015: 219). Овде треба додати и психотропне супстанце, односно супстанце које делују примарно на централни нервни систем и мењају мождане функције, због чега се мења перцепција, расположење, свест и понашање, као и друге производе биолошког порекла који имају психоактивно дејство и друге психоактивне контролисане супстанце²⁰. Радња извршења овог кривичног дела се састоји у неовлашћеном држању опојне дроге. У питању је посредовање противно одредбама Кривичног законика и Закона о психоактивним супстанцама. Инкриминацијом је обухваћено свако поседовање, непосредно или посредно, без обзира на врсту и количину дроге. Учинилац овог кривичног дела може бити свако лице, али треба нагласити да су најчешћи учиниоци управо зависници од опојних дрога.

1.3 Омогућавање уживања опојних дрога (члан 247 КЗ РС)

Треће кривично дело злоупотребе опојних дрога у правном систему Републике Србије, носи назив „Омогућавање уживања опојних дрога“ (члан 247). Ово дело се такође налази у групи: „Кривичних дела против здравља људи“ Кривичног законика Републике Србије.

²⁰Закон о психоактивним контролисаним супстанцама („Службени гласник Републике Србије“, број 99/2010).

Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога из члана 247. према законском опису гласи:

- (1) Ко наводи другог на уживање опојне дроге или му даје опојну дрогу да је ужива он или друго лице или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге или на други начин омогућује другом да ужива опојну дрогу²¹, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу или према више лица или је изазвало нарочито тешке последице, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.
- (3) Ако је услед извршења дела из става 1. овог члана наступила смрт неког лица, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година
- (4) Опојне дроге одузеће се.

Према одредбама члана 247. Кривичног законика Републике Србије кривично дело се састоји у навођењу другог на уживање опојне дроге, у давању другоме опојне дроге да је ужива он или друго лице, у стављању другоме на располагање просторије ради уживања опојне дроге или на други начин у омогућавању другоме да ужива опојну дрогу. Као што се види из самог појма, овим кривичним делом су, заправо, инкриминисане одређене радње подстрекавања и помагања другом да ужива опојне дроге, дакле радње којима се остварују услови и претпоставке да друго, било које лице употреби опојне дроге.

На основу законске формулације кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога (члан 247. став 1.), закључујемо да се основни облик овог кривичног дела може учинити предузимањем једне од више алтернативно одређених радњи извршења, и то:

- 1) Навођењем другог на уживање опојне дроге²²,

²¹ Кривични законик Републике Србије, Сл. Гласник РС, бр.85/05, стр. 89.

²²3. Стојановић, Коментар Кривичног закона Савезне Републике Југославије, Јавно предузеће Службени лист, Београд, 2003. стр. 292.

- 2) давањем другоме опојне дроге да је ужива он или друго лице,
- 3) стављањем другоме на располагање просторије ради уживања опојне дроге или
- 4) омогућавањем другоме да ужива опојну дрогу на други начин.

Прва радња извршења основног облика кривичног дела се састоји у навођењу другог лица на уживање опојне дроге. Ово представља подстрекавање лица на уживање опојне дроге које не представља облик саучесништва, већ има карактер самосталне радње извршења. Навођење лица на уживање опојне дроге састоји се у стварању или учвршћивању одлуке код тог лица (Бабић, Марковић, 2009: 172), да започне или настави са конзумирањем опојних дрога. Уколико се ради о лицу које је престало са коришћењем опојних дрога или се налази нпр. на лечењу од зависности од опојних дрога, навођење се јавља у облику наговарања, односно подстрекавања у смислу да лице почне са поновним конзумирањем истих.

Навођење као радња извршења основног облика овог кривичног дела може се учинити на различите начине: наговарањем (Јовановић, Јовашевић, 2002: 189), представљањем пријатних осећања и сензација које настају после узимања дрога, стимулацијом и подржавањем већ изражене жеље да се започне или настави са узимањем опојних дрога, убеђивањем, довођењем у заблуду о лековитом, пријатном или корисном дејству дрога (Јовашевић, 2001: 56), исмевањем или омаловажавањем контрамотива и сл (Мрвић, Петровић, 2006: 222). За постојање овог облика дела релевантно је да ли је навођење успело или не²³, за овај облик дела је могуће и да буде извршено преко другог лица.

Следећа прописана радња извршења овог облика кривичног дела јесте давање другоме опојне дроге да је ужива он или неко треће лице (Јовашевић, 2014: 171). Давање опојне дроге је њено поклањање или уступање другом да је користи бесплатно или за неку

²³К. Турковић, П. Новоселец, В. Грозданић, А. Куртовић – Мишић, Д. Деренчиновић, И. Бојанић, М. Муниврана – Вајда, М. Мрчела, С. Нола, С. Роксандић – Видличка, Д. Трипало, А. Маршавелски, Коментар Казненог закона, оп. цит., стр. 259.

услугу (Јовановић, 2002: 328). Из ове формулације можемо закључити да давање опојне дроге може бити теретно или добродољно, али је у сваком случају са становишта постојања овог кривичног дела то ирелевантна ствар. Овде је давање заправо радња помагања која не представља облик саучесништва, јер дело постоји без обзира да ли је лице и употребило опојну дрогу до које је дошло на овај начин. Међутим, уколико је у питању теретно давање, накнада мора бити мала, јер би у супротном учинилац учинио кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246.).

Стављање другоме просторије на располагање ради уживања опојних дрога²⁴, представља трећу радњу извршења основног облика овог кривичног дела. Ово кривично дело је свршено моментом стављања просторија на располагање ради уживања опојних дрога, без обзира на то, да ли је до уживања заиста и дошло у конкретном случају. Под просторијом треба подразумевати стан, канцеларију, део стана, посебну собу, подрум, таван, кабину, шупу, викендицу и сваки други ограђен и затворен простор који није приступачан непозваном лицу без уклањања препрека. Ове просторије могу бити дате уз накнаду или без накнаде, као и на краће или дуже време. За постојање овог облика кривичног дела није битно да ли је учинилац био присутан или не приликом стављања просторије на располагање, као и то да ли су стварно те просторије коришћене за уживање опојне дроге. Битно је само постојање свести учиниоца о томе да се просторије дају другом лицу на коришћење, у сврху конзумирања опојних дрога без обзира да ли је у конкретном случају у овим просторијама заиста и конзумирана, употребљена опојна дрога или не, и од ког лица.

Омогућавање другоме да ужива опојну дрогу на други начин представља четврту радњу извршења основног облика овог кривичног дела. Наиме, законодавац је прописао ову радњу извршења управо због тога што није могао да унапред предвиди све ситуације злоупотребе опојних дрога које се могу појавити у будућности. Сагласно наведеном, наш законодавац инкриминише и сваку другу делатност чињења или нечињења којом се омогућава другоме да ужива опојну дрогу.

²⁴З. Стојановић, Коментар Кривичног закона Савезне Републике Југославије, Јавно предузеће, Службени лист, Београд, 2003. стр. 292.

2. МЕЂУНАРОДНИ АКТИ И КОНВЕНЦИЈЕ У ВЕЗИ СПРЕЧАВАЊА ЗЛОУПОТРЕБЕ ДРОГЕ

Проблем злоупотребе опојних дрога јавља се крајем XIX и почетком XX века. Овај проблем највише долази до изражаја у САД, мерен како бројем зависника, тежином њиховог здравственог стања, потребом лечења, тако и чињеницом да наркомани постају све више не само медицински него и социјални проблем. Наркоманија постаје и врло важан криминогени фактор.

Погубност масовне злоупотребе коришћења опојних дрога и прерастања овог, некада интерног проблема једног броја држава у међународни проблем, доводи до тога да се у решавању овог озбиљног питања све више укључује и међународна заједница. Први састанак, по питању овог проблема, одржан је у Шангају 1909. године, који није дао адекватне резултате.

Прва међународна конвенција у вези са опојним дрогама донета је у Хагу 23.01.1912. године, а друга, такође у истом граду, 1914. године, да би потом уследило доношење Међународне конвенције за опијум у Женеви 19.02.1925. године. У жељи да се употпуне одредбе међународних конвенција донетих у Хагу и Женеви, уследило је доношење Конвенције за ограничење производње и регулисање расподеле, сачињене у Женеви 13.07.1931. године, која је ступила на снагу 09.07.1933. године, док је Протокол уз ову Конвенцију донет у Лејк Сасексу 11.12.1946. године, а ступио је на снагу 21.11.1947. године.

Овом Конвенцијом се тачно набраја које дроге се сматрају опојним дрогама, без обзира на то да ли су оне делимично фабриковане или потпуно рафиниране. Све дроге су подељене у две основне групе, с тим што прва група садржи и две подгрупе. Назначено је да ће се супстанце које су наведене у тим групама сматрати као дрогама чак и када су произведене синтетичким путем.

Државе потписнице се обавезују да достављају процену Сталном централном комитету, у предвиђеној форми и по утврђеној методологији. Производња дрога се ограничава и прописује се количина коју може да произведе једна земља искључиво за

медицинске и научне сврхе. Уводи се забрана извоза дроге, али се прави и изузетак, тако да земље произвођачи могу по предвиђеном поступку извести дрогу у друге земље за медицинске и научне потребе. Прописане су мере контроле и земље потписнице су обавезне да предузимају све потребне законске и друге мере да се на њиховој територији спроводе одредбе Конвенције.

Пре доношења Јединствене конвенције о опојним дрогама, 1936. године је донета Конвенција о забрани илегалне трговине дрогама, а 1947. године Анкарска међународна конвенција о производњи опијума.

Јединствена конвенција о опојним дрогама донета је у Њујорку 20.03.1961. године коју је и Југославија ратификовала 27.08.1963. године у (Службени лист број 2/64 – Међународни уговори). Ова Конвенција је доживела одређене измене и допуне, и то доношењем Протокола о изменама и допунама јединствене конвенције о опојним дрогама у Женеви 25.03.1972. године. Овај Протокол је ступио на снагу 08.08.1975. године и Југославија га је ратификовала 23.06.1978. године (Службени лист број 3/78 – Међународни уговори).

Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године донешена је са циљем да стране потписнице, свака на својој територији, обезбеде мере да опојне дроге буду употребљене у медицинске сврхе, да спрече привредну и социјалну угроженост услед наркоманије, те да се против ње боре, да мере предузете против злоупотребе опојних дрога буду координиране и опште, да та општа акција захтева међународну сарадњу руковођену истим начелима и усмерене заједничким циљевима, при томе признајући надлежност организације Уједињених нација у погледу надзора над опојним дрогама и желећи да заинтересовани међународни органи буду груписани у оквиру те организације. Ова конвенција треба да замени већину постојећих уговора о опојним дрогама и ограничи употребу опојних дрога у медицинске и научне сврхе²⁵.

²⁵Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године, Сл. лист СФРЈ бр. 2/64-међународни уговори, стр. 109.

Одредбама ове конвенције ограничава се производња, прерада, дистрибуција и трговина дрогама, а дозвољава њена употреба у медицинске и научне сврхе. Посебно је значајно што се ограничења односе и на употребу опојних дрога, па се земљама потписницама налаже да предузимају одговарајуће мере и обезбеђују средства за адекватан третман, збрињавање и рехабилитацију лица која су постала зависна од дроге.

Ова конвенција класификује дроге у четири групе према степену њихове опасности и раширености њихове употребе и предвиђа контролне и надзорне мере које су по садржају различите, у зависности од тога о којој се групи дрога ради. Такође, у обавези држава чланица остаје израда и достављање годишњих процена и њихових потреба у односу на коришћење дроге у медицинске и научне сврхе. Државе потписнице треба да достављају извештаје о располагању дрогама и да предузимају мере на националном, регионалном и међународном плану сарадње у борби против илегалног промета дрогама.

Конвенција о психоактивним супстанцама донета је 21.02.1971. године у Бечу, а ступила је на снагу 16.08.1976. године. Југославија ју је ратификовала 15.10.1973. године (Службени лист 40/73-Међународни уговори).

Ова конвенција обавезује државе потписнице да предузму мере у циљу стављања под контролу психоактивне супстанце, и то на националном и међународном плану.

Конвенција ове супстанце класификује у четири основе групе, и под психоактивним супстанцама подразумева све супстанце, природне или синтетичке, или сваки природни производ. Поделом ових супстанци у четири групе, означена је и њихова различита контрола, тако да су дроге у прве две групе под директном контролом државе. Конвенција предвиђа забрану и ограничење извоза, успостављање система инспекција, мере против злоупотребе психотропних супстанци, указује на нужност примене превентивних и репресивних мера у борбу против недозвољење трговине дрогама и предвиђа казнене одредбе које би требало уградити у националне законе.

Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психоактивних супстанци, тзв. Бечка конвенција, донета је у Бечу 20.12.1988. годину, а ступила на снагу 11.11.1990. године. Ратификовала ју је и Југославија (Службени лист број 14/90-Међународни уговори).

Међународна заједница је сагледала реално стање из области производње, прераде, дистрибуције и илегалне трговине опојним дрогама, и анализом дошла до низа чињеница које указују на ескалацију ове делатности транснационалног организованог криминалитета и на све већи степен друштвене опасности који се, пре свега, огледа у негативним последицама у социјалним, економским и другим сферама живота. Међу главним разлозима којима се руководила Међународна заједница приликом доношења ове Конвенције, јесу следећи:

- 1) Обим и раст незаконите производње, потрошње и промета опојних дрога и психоактивних супстанци које представљају озбиљну опасност за здравље и добробит људских бића и врше негативан утицај на привредне, културне и политичке темеље друштва,
- 2) Све веће продирање незаконитог промета опојних дрога и психоактивних супстанци у разне социјалне групе, као и чињеница да се у многим деловима света деца користе као незаконити потрошачи дрога и у сврху незаконите производње, дистрибуције и трговине опојних дрога и психоактивним супстанцама, што повлачи непроцењиву опасност,
- 3) Уочавање везе између незаконитог промета и других организованих криминалних активности које подривају легитимне економије и угрожавају стабилност, безбедност и суверенитет држава,
- 4) Незаконит промет доноси велику финансијску добит и богаство, које омогућава транснационалном организованом криминалитету да улази у структуре власти, легитимног пословног и финансијског света и друштва у свим нивоима, и које их квари и корумпира,
- 5) Побољшање међународне сарадње на сузбијању незаконитог промета дроге морским путевима,
- 6) Потреба да се ојачају и допуне мере из Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године и Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године,
- 7) Значај јачања и повећања ефикасних законских средстава за међународну сарадњу у области кривичног права на сузбијању међународних криминалних активности незаконитог промета опојних дрога.

Конвенција има за циљ да се на међународном плану приоритет и посебна пажња посвете илегалном промету дроге и да се криминалне организације лише добити које остварују овом незаконитом делатношћу, као и да се искорене узроци злоупотребе опојних дрога и психоактивних супстанци, укључујући и незакониту тражњу таквих дрога и огромне профите стечене незаконитим прометом. Конвенција, такође, потврђује надлежност Уједињених нација у области контроле опојних дрога и психоактивних супстанци.

Сврха ове конвенције је, такође, и унапређивање сарадње међу државама потписницама, тако да могу ефикасно да се боре против разних аспеката илегалног промета опојних дрога и психоактивних супстанци који има међународну димензију. У извршавању својих обавеза, потписници ће предузимати наведене мере, укључујући законске и административне, у складу са основним нормама правног система својих држава.

Конвенција предвиђа низ ситуација које стране потписнице треба да уграде као кривично дело у својим законима, с тим што ће свака држава предузимати неопходне мере за успостављање своје јурисдикције над тако прописаним кривичним делима. Садржане су и одредбе које налажу свакој држави потписници да усвоји неопходне мере да би се омогућила заплена прихода и опојних дрога и психоактивних супстанци. Конвенција садржи и одговарајуће одредбе о екстрадицији, узајамно правној помоћи, облицима сарадње, контролисаној испоруци, као и мере које се односе на искорењивање незаконитог гајења наркотичких биљака и елиминисање тражње опојних дрога и психоактивних супстанци, као и низ других одредби у циљу остваривања конвенције.

III ПУТЕВИ ДРОГЕ

Европско и америчко тржиште веома је добро снабдевено дрогом, херином који се углавном транспортује из Азије и кокаином који се кријумчари из Јужне Америке. Пут од произвођача дроге до крајњег потрошача је дуг, неизван и захтева одређено време, јер се дрога често производи на једном а продаје на другом континенту.

Традиционална балканска рута кријумчарења дроге постала је двосмерна рута с повећаним обимом кријумчарења. Углавном се хероин и канабис крећу према ЕУ, где је највеће тржиште конзумента незаконитих наркотика, док се прекурсори и синтетичке дроге крећу према истоку, све више у форми незаконитог промета дрога („коктел“).

Иако већина уживалаца дрога живи у земљама у развоју, чини се да проширена Европа представља најносније тржиште дрога у свету, имајући у виду њену куповну моћ и број уживалаца. Близина том тржишту и значај „балканске руте“ указују на то да трговина дрогама треба и даље да буде у фокусу. Неопходно је константно пратити промене и уколико се јави било каква сумња благовремено реаговати.

Кријумчарење опојних дрога подразумева висок степен организованости, опремљености, снажљивости и професионализма. Главни организатор кријумчарског канала располаже већом количином дроге и мрежом препродаваца, финансијским средствима, у појединим ситуацијама поседује и своја превозна и преносна средства. За кријумчарење дроге користе се сви путеви (копнени, водени, ваздушни), и сва превозна средства (путничка и теретна возила, аутобуси, хладњаче, авиони, хеликоптери, железнице, бродови, јахте, глисери и др.).

Путеви међународног кријумчарења дроге су изузетно организовани, а на том путу налази се и Србија. Ти канали преко наше земље добро су организовани и задају доста проблема нашој полицији и царини.

1. Начини и средства кријумчарења дрога

Копненим путем дрога се доста често кријумчари камионима с ознаком ТИР (међународни друмски транспорт), који су заштићени на основу посебног царинског режима од претреса на границама држава Европе. То транснационални организовани криминалитет користи и у њима пакује дрогу, с циљем избегавања откривање дроге и смањења могућности откривања њихове криминалне делатности. У овим камионима дрога се најчешће сакрива у:

- резервоару за гориво,
- резервном точку,
- возачкој кабини,
- испод возачевог седишта,
- у плафону возила,
- у браницима,
- у легално транспортованој роби,
- у брисачима,
- у инструмент табли,
- у пртљагу возача и сувозача.

У данашње време постоје нове тенденције када је реч о преносу опојних дрога преко државних граница, где возачи камиона уопште не знају да се у њиховим камионима налази дрога, јер им се иста ставља приликом заустављања возила пре државне границе, а дрога скида након проласка исте и следећег заустављања камиона.

Дрога се сакрива, такође, и у специјално уграђеним бункерима, у коферима и другим приручним стварима са дуплим дном, а присутни су и случајеви гутања специјално упаковане дроге (Ђорђевић, 2006: 104).

Кријумчари у редовном авио-саобраћају најчешће илегално преносе дрогу на следећи начин:

- у коферима са дуплим дном,
- у шупљинама потпетице и ђонова на ципелама,
- у одевним предметима или деловима тела,
- гутањем или гурањем у разне телесне шупљине,
- у авио-пртљагу или у разним предметима ручне израде или другим личним стварима,
- растворен у алкохолу, што се ређе практикује због потешкоћа поновног претварања у прах.

Треба нагласити да су присутни многи други начини кријумчарења дроге. У криминалистичкој пракси присутни су случајеви откривања дроге у вештачким грудима, вештачким стомацима од пластике, у високим потпетицама, у вештачким деловима руке или ноге, у деловима тела који су под завојем или гипсом, у појединим деловима гардеробе. Логично је очекивати да ће транснационални организовани криминалитет наставити са усавршавањем своје криминалне делатности и пронаћи нове начине кријумчарења и илегалне трговине дрогом, као делатности која доноси огромну добит и омогућава стварање профита.

2. Пuteви и начини кријумчарења дроге у Републици Србији

Стручњаци тврде да су земље бивше Југославије, почетком 90-тих, када је овај простор захватио рат, постале погодне тло за пребацивањем дроге са Истока према Западу и обратно. Истраживања показују да постоји више устаљених рута којима се дрога кроз ове земље пребацује даље на тржиште.

Један од тих путева је тзв. „Албанска веза“ којом се преко Албаније, Македоније и Косова, дрога пребацује у Србију и даље ка Европи. Део тог пута води и преко Скадарског језера, ка северу Црне Горе, па до Требиња и БиХ. Разлог овоме је слаба заштићеност граница, али и податак изнесен на конференцији о транспорту дроге одржаној у Пули, да на Скадарском језеру гранична полиција у току ноћи уопште не врши патроле. Други, и за нас битан пут, је према Београду где се већ по добро „угаженој“ балканској рути, врши

расподела дроге и одређује количина која ће даље ићи у земље Западне Европе, као и количина која остаје у Републици Србији.

У кријумчарењу опојних дрога преко Републике Србије заступљене су природне и синтетичке дроге и то најчешће хероин, кокаин, сви деривати канабиса и екстази таблете, а у одређеним случајевима појављују се и друге врсте дрога. То указује на чињеницу да простор наше земље, с обзиром на њен географски положај, нису могли да мимоиђу главни путеви кријумчарења дроге, а нарочито не кријумчарски путеви из правца источних земаља према Западној Европи. Присутне су организоване групе, које су углавном састављене од држављана бивше СФРЈ, које се баве и кријумчарењем хемијских супстанци које се користе у процесу производње опојних дрога.

За време рата и у периоду непосредно после рата, као и уопште, због ситуације која је у то време владала на просторима бивше СФРЈ, дошло је до померања према северу до тада устаљених путева дроге од истока ка западу. Престанком рата на подручју бивше СФРЈ, стабилизацијом бивших југословенских република и све већом отвореношћу премаспољњем свету, постепено долази и до активирања транзитних кријумчарских канала опојних дрога који су били активни у претходном периоду, што је довело до далеко бољег снабдевања овог тржишта разним врстама дроге и до повећања броја лица која уживају дрогу. Дрога се најчешће кријумчари путничким возилима, аутобусима и камионима, али су присутни и други начини њеног илегалног уношења у земљу.

Анализом досадашње праксе у кријумчарењу опојних дрога могу се дефинисати најчешће путни правци којима се илегално крећу и уносе опојне дроге, а који воде преко Косова и Метохије и представљају путеве у склопу познате Балканске руте. У зависности од врсте опојних дрога и организације кријумчарења, главни путни правци кријумчарења дроге су водили из правца:

- Албаније и Турске, преко Косова и Метохије, кроз Републику Србију и даље ка Црној Гори, Републици Српској, Мађарској, Хрватској и даље ка земљама Западне Европе.
- Када је у питању кријумчарење кокаина, који води порекло из Колумбије и других јужноамеричких држава, он углавном стиже из Италије, и то преко Хрватске, Црне Горе а једним делом и преко БиХ и Републике Српске,

Путеви кријумчерања марихуане, као најчешће злоупотребљаване дроге на територији Републике Србије.

Кријумчарење се врши из правца Албаније до граничних места као што су Миратовац, Велики Трновац и друга места у близини границе, а затим преко Прешева, Бујановца и Врања, а одатле даље до Београда и даље према Хрватској, Словенији, Мађарској.

Полицијски подаци у нашој земљи говоре да је најзаступљенија дрога на илегалном тржишту у Србији марихуана. Такође, полицијски подаци показују да се из Албаније највише кријумчари марихуане тзв. „Албанка“ чија производња у овој земљи „цвета“ већ дужи низ година. Такође, подаци полиције из региона говоре да су албанска поља марихуане најквалитетнија у Европи, а продаје се по изузетно ниским ценама, због чега је Европска нарко мафија посебно заинтересовна за њу.

Истраживања поједних невладиних организација, која су спроведена у школама, говоре да је више од 30% ученика било у прилици да проба марихуану, те да им је доступна на сваком кораку. Статистички подаци говоре да је у последње време у Р. Србији у порасту и илегални узгој индијског конопља – канабиса тзв. „домаћица“, мада су и резултати у сузбијању ове производње последњих година веома ефикасни.

У оквиру светске трговине дрогом, Србија се у ранијим периодима појављивала, пре свега, као транзитна земља. Данас је и крајња дестинација, тј. тржиште дроге. С обзиром на географски положај, Србија је значајно транзитно подручје дроге јер повезује регије на истоку у којима се производи и прерађује хероин и велика и богата тржишта земаља западне Европе. Транзитно подручје дроге од истока ка западу назива се "Балкански пут дроге".

Пошиљке дроге крећу из Турске (Истанбул је значајна тачка), преко Бугарске улазе на територију Србије и аутопутем иду преко Београда, у правцу Суботице, а затим кроз Мађарску на запад. Други крак "Балканског пута" иде из Грчке, преко Македоније и Косова кроз Србију, па према Мађарској на запад. Према подацима Интерпола око 80% укупне количине опојних дрога намењених западном тржишту пролази овим путем. "Балканским путем" од страних наркомафија доминирају иранска, либанска, турска и

бугарска. Веома је изражена делатност албанске мафије, али су запажене и организоване групе наркодилера из Београда и унутрашњости Србије. У новије време је запажен и пут кокаина који полази из Јужне Америке и бродовима се допрема до лука у Грчкој и Албанији, а онда преко територије Косова и Србије пребацује се на запад.

Београдски аеродром је такође једна од регистрованих тачака у илегалном путу кокаина. У региону постоји и новији пут дроге који полази са Косова преко територије Црне Горе и Херцеговине на територију Хрватске (преко Сплита) па на запад. У нашим крајевима је такође заступљена марихуана. Претежно се производи у Албанији и на Косову (тзв. албанска), одакле улази у Србију и завршава на нашем тржишту, или иде према Суботици и Мађарској. Илегални путеви синтетичких дрога иду из земаља Западне Европе (најпре Холандије), преко Мађарске за Србију, где се задржава извесна количина, док се други део транспортује на југ према Македонији и Грчкој. Регистровани су случајеви производње синтетичких дрога у Србији²⁶.

У оквиру транспорта дроге тзв. "Балканским путем" дрога у Србију улази преко граничних прелаза са Бугарском и Македонијом, сакривена у превозним средствима. Уобичајено је да се дрога шверцује преко границе у теретним возилима сакривена у роби или у посебним бункерима. У путничким возилима дрога се сакрива у посебним бункерима направљеним у резервоару, у вентилационим отворима, седиштима, резервним гумама и на многобројним другим местима. Запажено је да се дрога неретко крије у возовима и да се без пратње транспортује и преузима у земљама приспећа возова.

Дрога се скрива и у личном пртљагу, деловима одеће, паковањима за козметичке производе, кутијама са лековима, природним шупљинама тела. Дешава се да се херметички запакована дрога прогута и тако пребацује преко границе. Било је случајева да се отварају спољнотрговинска предузећа и да се дрога крије у роби која има уредне папире приликом спољнотрговинског пословања.

²⁶Приручник за полицијске службенике, Трговина људима и злоупотреба опојних дрога, стр.25

Потребно је посебно напоменути да данас у илегалној трговини дроге и њеном транзиту у Европи доминира албанска мафија која је са неких тржишта у Западној Европи потиснула друге мафијашке групе

Албанска мафија на пословима транспорта дроге добро сарађује и са нашим организованим криминалним групама. Албанска кријумчарска мрежа наркотицима је у неким европским земљама, попут Швајцарске, потпуно потиснула иранске и либанске мреже наркокартела. Албанска наркомафија је у Немачкој, такође, доминантна. Преманајскоријим проценама, албанска наркомрежа, у последње две деценије пребацује у Западну Европу и Америку неколико тона хероина годишње. Илустрације ради, ако се зна да се килограм чистог хероина у Турској плаћа око 7500 евра, а продаје у Србији између 30000-35000 евра, у Западној Европи 75000-100000 евра, а у САД између 200000-250000 евра, онда су албански наркодилери у овом периоду остварили профит од неколико милијарди евра²⁷.

У последњих неколико десетина година Србија није више само претежно транзитно подручје наркотика, већ је постала и значајно нарко - тржиште, тј. крајња дестинација дроге. Број наркомана се у Србији сваке године повећава. Према светским статистикама само се сваки десети наркоман пријављује на лечење, тако да се као најминималнији процењени број наркомана у Београду помиње цифра која прелази 50000 нарко зависника. Просечне године када се почиње са узимањем дроге су запањујућих 12-13 година живота, када се почиње са марихуаном, а од 14. године прелази се на "теже дроге". Дроге се не конзумирају само у великим градовима, него се њихова употреба региструје и у селима. У складу са повећаним бројем наркомана вишеструко се повећава и регистровани број наркодилера. Статистике показују да се годишње у Србији повећа број регистрованих наркодилера за око 25%. На врху лествице су дилери на велико који имају новац, руководе послом и носе само новчани ризик.

²⁷Вуковић,М.: Људска права у борби против организованог криминала, Правни живот, број 9/2002, стр. 623.

Послове растурања и дистрибуције дроге врше тзв. "тркачи", тј. улични препродавци на мало, који сnose законске санкције. Међу уличним препродавцима дроге има и нарко зависника који на тај начин покушавају да обезбеде новац за задовољавање сопствених потреба за дрогом.

Наркодилери имају разрађене системе за увлачење деце у послове са дрогом. У почетку се школској омладини дрога чак и поклања, како би се повећао круг зависника, а потом продаје по редовној цени. Овај проблем изазива други- коришћење деце школског узраста за растурање дроге управо у близини или у самим школама што посебно отежава откривање и доказивање. За продају дроге нарко зависницима користе се тзв. улична паковања дроге. Хероин се пакује у пакетићима од станлиола, обичног папира, у најлон кесици и тд. Да би повећали своју зараду наркодилери разблажују дрогу другим супстанцама.

Хероин се у продаји најчешће налази помешан са, по изгледу сличним супстанцама: шећером у праху, млеком у праху па чак и мишомором. Разблажена дрога се продаје са садржајем активне компоненте од 3 до 8%.

Кокаин се такође пакује у мање пакетиће од станлиола, папира. ЛСД се продаје у виду малих пилула, у праху у различито обојеним капсулама, као раствор без боје. Екстази се продаје у облику таблета разних боја са сличицама (плебој, трозубац, ликови Дизнијевих јунака...). Дроге се растурају по кафићима, становима итд, а синтетичке дроге по тзв. рејв-журкама и у рејв-дискотекама.

Наравно, овде се говори само о начину дистрибуције и продаји дрога. Неизоставно је осврнути се на чињеницу да дрога нарушава и социјални баланс и то на више начина. Директан је разлог повећање броја кривичних дела која немају формално правне везе са наркоманијом, а то су разбојништва, разбојничке крађе, тешке крађе, крађе возила и други видови криминала из области општег криминалитета, а све у циљу стицања новца за набавку дроге. Други аспект је уништавање породице, основне ћелије друштва. Из личног искуства у раду на сузбијању наркоманије, небројено пута сам био сведок очаја укућана, финансијске и социјалне пропасти породице. Трећи аспект је такође финансијски, али за државу која троши новац за ангажоване снаге у спречавању производње и трговине

наркотицима, судске процесе, установе за издржавање казних одредби, установе за ресоцијализацију, лечење и друго.

Закључак је да у овој борби сви су на губитку, осим малог броја људи који су негде у сенци збивања, веома често недоступни органима гоњења, који не брину о судбини армије људи којима управљају.

3. ФАЗЕ У КРИЈУМЧАРЕЊУ ОПОЈНИХ ДРОГА

Фазе су следеће:

1. Делатност производње и прераде
2. Делатност кријумчарења или транзита опојне дроге
3. Трговина на велико и
4. Трговина на мало (Николић, 2001: 403).

Свака од ових радњи, је радња кривичног дела према међународном праву, преузета и у националном законодавству.

3.1 Делатност производње и прераде

Придев „неовлашћена“ у називу инкриминације указује да производња опојних дрога не мора бити, нити је увек забрањена, што је предвиђено Законом о производњи и промету опојних дрога, Законом о одређивању органа за вршење одређених послова у области производње и промета опојних дрога²⁸, као и Одлуком о евиденцијама о врстама и количинама опојних дрога и продатим и откупљеним количинама и залихама мака и макове сламе²⁹.

²⁸ Службени гласник РС, бр.8, од 23.02.1980.

²⁹ Службени лист СРЈ, бр.41 од 08.08.1997.

Њиме су одређени субјекти и садржани услови под којима се ти субјекти могу бавити овим делатностима. Свака активност у вези са производњом опојних дрога подлеже добијању посебне дозволе или давању сагласности од стране државних органа, а физичко лице се у производњи ових супстанци може јавити само као земљорадник у гајењу мака изискује добијање посебне дозволе, док се гајење мака за исхрану мора пријавити надлежном органу³⁰. Све друге делатности које се односе на производњу опојних дрога поверене су искључиво правним лицима.

Неовлашћена производња опојних дрога, као радња извршења кривичног дела из члана 246 став 1 КЗ РС, представља такве делатности које су усмерене на стварању опојних дрога. Под производњом, неки аутори, подразумевају сваку радњу која омогућава да се добију опојне дроге, односно „производња опојних дрога обухвата не само њихово природно узгајање на њивама, пољима и баштама, већ и њену прераду, фабриковање из природног стања у препарат или супстанцу (прах или течност)“ (Петровић, 1996: 23). Овакво одређење не дефинира производњу од прераде дрога, већ их обе подводи под појмом производње. Други теоретичари под појмом производње подразумевају „стварање, прављење неке робе од природних или синтетичких сировина“ (Лазаревић, 1995: 272), односно „сађење, гајење и убирање биљака или узимање екстрата, то јест супстанци које дају (нпр. опијум из мака који се добија зарезивањем њихових чаура)“ (Јовановић, Јовашевић, 2002: 249).

Опијум се производи тако што се у одређеном стадијуму сазревања мака врши зарезивање његових чаура из којих се излучује бели сок, који се при додиру са ваздухом згусне. Тако згуснути сок берачи сакупљају у посебне посуде, касније га пресују и суше. Осушена маса назива се сирови опијум, из кога се даљом обрадом добија морфијум, кодеин или хероин.

Свако гајење психоактивног канабиса представља радњу производње опојне дроге, једнако као и гајење жбунова кока биљке и брање њеног лишћа, из кога се даљом прерадом добија кокаин.

³⁰ Члан 10. Закона о производњи и промету опојних дрога.

Када је реч о синтетичким наркотицима, процес њихове производње подразумева хемијско – технолошке поступке којим се у лабораторијским условима добијају ове супстанце.

Као степен производње, прерада је њен технички и технолошки виши ниво. Она означава преправку већ готовог производа рада и добијање новог, или измену природног или вештачког производа.

3.2 Кријумчарење

Кријумчарење опојних дрога подразумева висок степен организованости, опремљености, сналажљивости и професионализма. Главни организатор кријумчарског канала располаже већом количином дроге и мрежом препродаваца, финансијским средствима, у појединим ситуацијама поседује и своја превозна и преносна средства. За кријумчарење дроге користе се сви путеви (копнени, водени, ваздушни), и сва превозна средства (путничка и теретна возила, аутобуси, хладњаче, авиони, хеликоптери, железнице, бродови, јахте, глисери и др.).

Може се рећи да кријумчарење дроге по својој организованости и распрострањености, заузима прво место у сфери организованог криминалитета. Опојне дроге, у прашкастом али и у чврстом и течном стању, као и у облику лекова, погодне су за кријумчарење и уопште транзит, док вештина у скривању приликом транспорта опојних дрога углавном задивљује, али и згрожава. Сматра се да се просечно открије 10% а највише 15% кријумчарене опојне дроге (Николић, 2001: 408).

Путеви дроге су разноврсни. Они се преплићу, некад дрога више пута прелази једну те исту границу да би дошла у праве руке. Кријумчарски канали су двојаки, они који су међународног значаја и они ситни или како се зову уситњени. Што се тиче ових других они су претежно плод сопствене жеље за уживањем дроге или су то преносиоци који чине услугу својим пријатељима. Углавном се у таквим случајевима дрога преноси у малим количинама. Данас цариницима много више проблема задају ситни кријумчари него они који раде на велико, јер се већина тих међународних канала налази под непрекидном

присмотром, док се за ситне кријумчаре готово никада не сазна, јер се ради о лукавости, перфидности и богатству идеја и покушаја да преброде страх и психичку напетост не би ли успели у својој замисли.

3.3 Трговина на велико

Трговина на велико означава трансакције између непосредних произвођача, као продаваца на велико и других лица као купаца на велико. Неовлашћена продаја опојних дрога на велико је друштвено опаснија и као таква квалификује тежину кривичног дела и опасност његовог учиниоца.

Курири – посредници преносе дрогу од дилера на велико, локалним дилерима од којих узимају новац за предате пошиљке и враћају га пошиљаоцу. Пошиљаоц је обично високо рангирани члан банде и у већини сличајева сувласник у кријумчареној опојној дроги.

Веће криминалне групе у својим редовима имају и наркокурире, а за те послове могу се ангажовати и лица ван криминалних група, која често немају криминални досије па не привлаче пажњу органа безбедности. То су махом таксисти, аутопревозници, радници туристичких агенција, студенти, полицајци, а њихов задатак је да дрогу прокријумчаре преко државне границе. Дрога се смешта у тајне шупљине возила, у стварима које превозе у возилу, уз корупцију, претњу или довођење у заблуду граничних службеника. Такође, врло често је и смештање дроге у телесне шупљине кријумчара, растварање дроге у алкохолним или другим пићима, смештање дроге у храну, уградња дроге у намештај или сувенире, скривање дроге у посебним уметима који се смештају у одређене делове одеће, скривање у шупљинедечијих играчака, смештање у специјално изграђене просторије у возилима и пловилима итд. Синтетичке дроге је, због њиховог облика, димензија и изгледа, знатно лакше кријумчарити и транспортовати³¹.

³¹С. Мијалковић, Деловање наркомафије, оп. цит. стр. 39.

Допремањем дроге до места одредишта улоганаркокурира се завршава, јер послове дистрибуције, односно даље продаје, преузимају друга лица код којих долазе шефови локалних банди и преузимају веће количине дроге³². Ово је и најбољи начин да се праћењем наркомана, дође до њиховог снабдевача и тако заплени управо пристигла велика количина опојних дрога.

3.4 Трговина на мало

Трговином на мало се роба купљена на велико продаје непосредним корисницима. Трговина на мало означава последњу карику у ланцу пута робе од непосредног произвођача до крајњег корисника. Малопродаја значи продају непосредном кориснику – наркоману, који не може без дроге и за потребне дозе плаћа веома високу цену³³. Опојне дроге се преко појединаца, малих или већих мрежа локалних наркодилера, дистрибуирају корисницима на локалном подручју, при чему се таква продаја назива „уличном продајом“ или „мрављом дистрибуцијом дрога“. Ова продаја означава продају психоактивних супстанци на мало – на улицама, у парковима, кафићима, кафанама, дискотекама, из возила у покрету, достављањем посредством поштанске службе, личном предајом или остављањем у напуштеним објектима, у школским двориштима и на сличним местима. Ове активности спроводе локални дилери и дилери- наркомани. Локални дилери често регрутују нове уживаоце психоактивних супстанци (Мијалковић, 2009: 141). Како би придобили нове клијенте, спремни су и да дрогу поклањају. Међу новим клијентима, велики је број оних који ће се прикључити мрежи наркодилера.

За откривање продавца, најуспешнији метод је праћење наркомана који због нагона жудње мора наћи начин како би дошао до жељене дозе.

³² Ибид, стр. 40.

³³ За разлику од наше царинске службе, царински органи Француске, Немачке, Британије и САД су помоћу индикативне методе открили само 10 до 15% случајева, док су остале добили помоћу претходно добијених обавештења.

Сталним праћењем, уз осматрање, заседе као и рације, долази се до продавца, тако да, ма колико њихови договори о купопродаји дроге били брижљиво планирани и тајно извођени, ипак се преко наркомана најлакше долази до продавца опојне дроге.

Међутим, уколико су продавци лица која нису наркомани, веома су интелигентне, лукаве и веома комуникативне особе, тако да је њихово откривање веома тежак посао. Обично су то особе које уз свој посао, углавном воде неки угоститељски објекат, клуб, приватне теретане или друге послове у којима комуницирају са неодређеним бројем лица и на тај начин лакше продају опојну дрогу. Они су изузетно опрезни и дрогу припремљену у паковањима у дози за једну употребу, обично држе ван куће или стана у коме живе, скривајући је на специјалним местима унапред припремљеним и обезбеђеним за то (Николић, 2001: 414).

IV ОТКРИВАЊЕ ИЛЕГАНЕ ТРГОВИНЕ ДРОГОМ

1. Основне карактеристике илегалне трговине дроге

Криминалитет у вези са дрогама представља један од најраширенијих облика организованог криминалитета. Криминалне групе које раде са дрогама чине тзв. наркомафију а њихова активност се одвија на интернационалном, националном и локалном нивоу. На интернационалном нивоу су активне многобројне велике и моћне групе организованих криминалаца које се баве организацијом производње, прераде и дистрибуције дроге широм света. Посматрано у светским оквирима, познате су зоне у којима се производе и прерађују поједине врсте дрога. Постоје уобичајени путеви транспорта дроге, као и велика и богата тржишта на чијим улицама дрога завршава.

У оквиру наркокриминала изразита је подела рада, задатака и улога (на организаторе, финансијере, произвођаче сировина, прерађиваче у илегалним територијама, дистрибутере на велико и мало, превознике и препродавце). На врху лествице ове врсте организованог криминалитета су велики мафијашки картели међународних продаваца дроге на велико, потом криминалне групе које се баве снабдевањем националних тржишта на велико, а

затим средњи препродавци дроге који држе поједине регије или градове у појединим државама. На дну лествице је разграната мрежа уличних препродаваца дроге на локалном нивоу који тргују "на мало" и који су у непосредном контакту са наркоманима. Пошто постоји велики број посредника у трговини дрогом, њена цена се са сваком новом препродајом повећава, тако да је улична цена вишеструко већа од почетне.

Важно је истаћи да се у нижим хијерарскијим нивоима дешава ситуација да су учесници у продаји и сами зависници, тако да прибегавају разним начинима тзв. "крштења" дроге како би остао део за њихову личну употребу. Неретко се дешава, што је и судска медицина верификовала, да су многи смртно страдали због постојања мишомора у дозама које су користили крајњи корисници.

2. Тактика и техника откривања илегалне трговине дроге

Један од услова организовања успешне криминалистичке активности сузбијања ове врсте организованог криминалитета јесте формирање јединствене националне банке података о злоупотреби дрога и учиниоцима³⁴.

Банка података треба да обухвати регистроване групе наркодилера. О сваком случају заплене дроге треба обавестити МУП и послати податке како би се уврстили у централну базу података. Потребно је обезбедити тајност ових база података с обзиром на то да се оне користе само за линију рада која се бави сузбијањем илегалне трговине опојним средствима. Такође, потребно је инсталирати компјутерске аналитичке програме за претраживање и упоређивање на основу задатих кључних речи и задатих параметара. Податке о учиниоцима³⁵ неопходно је проследити информационим системима на граничним прелазима са посебним упуштвима царинским и полицијским службама о мерама контроле.

³⁴Овим питањем се бави интернационална асоцијација ФАР

³⁵Идентификациони подаци, врста дроге, начин преношења.

Нова овлашћења која произилазе из Законика о кривичном поступку, а односе се на посебан поступак и овлашћења о случајевима организованог криминалитета повећавају тактичке могућности органа откривања.

Приликом криминалистичке обраде ових врста учинилаца кривичних дела примењују се различите стратегије и тактичке комбинације у зависности од врсте криминалне групе и њене улоге у криминалној делатности. У свету се криминалистичка делатност заснива на ангажовању информаната, прикривених полицијских извиђача и употреби софистицираних техничких средстава за праћење, снимање, прислушкивања разговора и комуникација између криминалаца и њихових заштитника. На пример, основни приступ америчке полицијске службе за сузбијање дроге ДЕА (*Enforcement Administration*) јесте куповина, пропуштање или контрола куповине дроге. Типично посматрано, полицијски агенти се преко информаната упућују на продавце дроге. Агенти уговарају куповину релативно мале количине супстанце и затим покушавају да се подигну ка вишој лествици организованог криминалитета повећавањем износа трговине у које се укључила полиција. Агенти покушавају да организују хапшења у ситуацији када се врши примопродаја великих количина дроге, односно ако су доспели до високих нивоа организатора дистрибуције дроге или ако су испуњена оба услова. Након хапшења агенти покушавају да од ухапшених добију информације о целокупној организацији и свим другим лицима из других организација која имају везе са организованим криминалом.

V СТРАТЕГИЈА БОРБЕ ПРОТИВ ДРОГА

Злоупотреба дроге довела је човечанство до озбиљних последица које угрожавају здравље становништва, породицу и друштво. Утицај дроге на друштво је разарајући, изазива пораст криминала, деликвенцију, проституцију, незапосленост, бескућништво и сиромаштво. Повећање броја људи који користе дрогу последица је глобалних друштвено – економских дешавања у свету. Светска здравствена организација указује да су у посебној опасности земље у транзицији.

Стратегија о спречавању злоупотребе дроге за период од 2014 – 2021. године је кључни документ о решавању проблема злоупотребе дроге. Ова стратегија дефинише списак циљева које покушава да постигне у спровођењу мера које треба предузети у наредном периоду. Ова стратегија има за циљ да обезбеди и унапреди јавно здравље, да обезбеди општу добробит како за појединца тако и за друштво, да осигура и унапреди висок ниво безбедности становништва, као и да понуди балансиран, интегративан приступ проблему дрога, заснован на доказима.

Република Србија је потписница Јединствене конвенције УН о опојним дрогама из 1961. године која је измењена и допуњена протоколом из 1972. године Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године и Конвенције против недозвољене трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама из 1988. године, које представљају основу за интервенције УН у области дроге, самим тим сарадња агенцијама и телима УН који постоје у области политике дрога, представља јединствени део националне политике за борбу против дрога. Стратегија је изграђена по узору на стратегије ЕУ за дроге за период 2013 – 2020. године и њен Акциони план за период 2013-2016 године. Стратегија узима у обзир резултате средњорочне процене Стратегија за борбу против дрога у Републици Србији за период 2009. до 2013. године извршене у јулу 2012. године од стране канцеларије Уједињених нација за питање дроге и криминала³⁶.

³⁶Доступнона

http://aler.rs/files/STRATEGIJA_o_sprecavanju_zloupotrebe_droga_za_period_2014_2021_godine_SI_gl_RS_br_1_2015.pdf 06.06.2018

1. Актуелно стање у Републици Србији

Према резултатима Националног истраживања о стиловима живота становништва Републике Србије 2014. године – коришћење психоактивних супстанци и игара на срећу, употреба илегалних дрога бар једном у току живота, забележена је код 8% од укупне популације, старости од 18 до 64 година, са већом заступљеношћу код млађе одрасле популације од 18 до 34 година старости. Најчешће коришћена илегална дрога међу одраслом популацијом је канабис (марихуана и хашиш), чија је употреба бар једном у току живота забележена код 7,7% испитаника, узраста од 18 до 64 године (10,4% мушкараца и 4,9% жена).

На основу анализе података о смртним случајевима у вези са употребом дроге, уочава се пад броја умрлих у претходних пет година. На основу резултата истраживања, уочава се висока преваленција вирусне хепатитис Ц инфекције међу корисницима који ињектирају дрогу, док је превенција ХИВ инфекције испод 5%.

У области превенције злоупотребе дрога учествују Министарство здравља, Министарство унутрашњих послова, Министарство омладине и спорта, Министарство просвете, Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ (са мрежом од 23 института), Црвени крст Србије, установе за лечење болести зависности, јединице локалне самоуправе, међународне организације, удружења итд. Активности спроведене у школском окружењу, унутар породице и заједнице, најчешће су у домену универзалне превенције.

Лечење од дроге је доступно кроз дијагностичке и терапеутске консултације и саветовање. Референтне здравствене установе за лечење болести зависности налазе се у четири највећа града у Републици Србији (Београд, Ниш, Нови Сад и Крагујевац). У оквиру система здравствене заштите у затворима, зависницима од дроге доступно је добровољно и поверљиво саветовање и тестирање на ХИВ и хепатис Ц, индивидуална и групна саветовања о ризичном понашању, као и супституциона терапија метадоном.

Ситуација на илегалном тржишту дрога у Србији и окружењу знатно се изменила у последњих неколико година. Један од разлога је приступање суседних земаља Бугарске и

Румуније Европској унији, као и једнострано проглашена независност Аутономне покрајине Косово и Метохија. Ови догађаји су знатно изменили правце за кријумчарење хероина које су организационе криминалне групе користиле. Правац кријумчарења хероина који се транспортује у западноевропске земље усмерен је ка тзв. Шенгенским границама и на правац Бугарска – Румунија – Мађарска како би се избегле појачане контроле путника и робе на границама у Републици Србији.

VI ПРАЊЕ НОВЦА

1. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога

Спада у кривична дела тзв. „високог степена ризика“, када је у питању прање новца који представља имовинску корист проистеклу из његовог извршења. Кључна ограничења, када је у питању израчунавање вредности такве имовинске користи, као и код кривичних дела против имовине, представља недостатак прецизних статистичких података, посебно када је у питању висина имовинске користи прибављена извршењем овог кривичног дела, имајући у виду да се цена појединих опојних дрога и психотропних супстанци на илегалном тржишту формира према различитим критеријумима. Обим имовинске користи проистекле из кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога могла би се приближно израчунати када би се количина заплењених наркотика у одређеном периоду помножила са ценом тих наркотика на илегалном тржишту. Притом, као корективни фактор треба имати у виду и цену по којој извршиоци на илегалном тржишту набављају опојну дрогу коју касније неовлашћено стављају у промет. Тај податак је тешко утврдити, како би се разлика између цене по којој се опојна дрога набавља и имовинске користи која се стиче њеним неовлашћеним стављањем у промет могла исказати као вредност противправно стечене имовинске користи настале извршењем овог кривичног дела. У том смислу, вредност заплењене опојне дроге хероина од јануара до децембра 2011. године, као најзаступљеније опојне дроге на илегалном тржишту у Србији, била би око 1.297.300,00 евра, а тај износ би, уз наведени корективни фактор (цена по којој је дрога набављена), могао представљати обим имовинске користи

коју би криминалци желели да оперу кроз финансијски и нефинансијски сектор. Анализом врсте и вредности одузете имовине, може се закључити да се имовина стечена извршењем кривичног дела из члана 246.КЗ РС најчешће користи за куповину непокретности (кућа, станова, пословних објеката, грађевинског земљишта), покретне имовине (путничких и теретних моторних возила, драгоцености), а у нешто мањем обиму улагањем у хартије од вредности. На основу података из истраживања које је обавио Републички завод за статистику Србије, утврђује се да је учешће процењене потрошње илегалних добара и услуга, тј. потрошње наркотика у БДП у 2003. години 0,34%, у 2004. години 0,34%, у 2005. години 0,36%, и у 2006. години 0,33%³⁷.

³⁷Доступно на http://www.apml.gov.rs/REPOSITORY/2133_nacionalna-procena-rizika-od-pranja-novca-u-srbiji.pdf 07.06.2018

VII ПРЕТЊЕ И СЛАБОСТИ СИСТЕМА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊЕ НОВЦА

1. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога

Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога је високоризично дело са аспекта прања новца. Обим имовинске користи проистекле из овог кривичног дела могао би се приближно израчунати када би се количина заплених наркотика у одређеном периоду помножила са ценом тих наркотика на илегалном тржишту, али уз корективни фактор, односно цену по којој је дрога набављена. На овај начин израчуната вредност заплениог хероина од јануара до децембра 2011. године, као најзаступљеније опојне дроге на илегалном тржишту, износила би око 1.297.300,00 евра. Ово је и потенцијални износ прљавог новца само од продаје хероина, тј. новац који би криминалци желели да оперу кроз финансијски и нефинансијски сектор. Анализом врсте и вредности одузете имовине, може се закључити да се имовина стечена извршењем кривичног дела користи за куповину непокретности (кућа, станова, пословних објеката, грађевинског земљишта), покретне имовине (путничка и теретна моторна возила, драгоцености), а такође и за улагање у хартије од вредности.

У извештају SECI о конфисковању дроге (Иницијатива о сарадњи земаља Југоисточне Европе, Southeastern European Cooperative Initiative, SECI) Србија се спомиње као земља у којој су заплениле значајне количине хероина. У извештају о дроги у земљама југоисточне Европе (Drug Situation Analysis Report South Eastern Europe, UNODC, Paris Pact) наводи се да је извршено постепено премештање коридора за кријумчарење дроге, на тај начин што се знатно већи значај даје коридору који пролази кроз Румунију и Мађарску, у односу на раније коришћени коридор кроз Србију. Постоје индикатори који указују да се на Косову смештају велике количине хероина ради даље дистрибуције у Западну Европу преко албанских лука, Црне Горе и Босне и Херцеговине. Нестабилност граница Косова се злоупотребљава за кријумчарење добара, роба и наркотика. Занимљиво је и истраживање које је спровео Републички завод за статистику Србије за период од 2003. до 2006. године

у коме се наводи да је учешће процењене потрошње илегалних добара и услуга, тј. потрошње наркотика у БДП у 2003. години износило 0,34, у 2004. години 0,34, 2005. године 0,36 и 2006. години 0,33. Сигурно је потребно, с обзиром на велики обим имовинске користи који према проценама проистиче из овог кривичног дела, поновити овакво истраживање.

Табела број 1.

Процена тражње и понуде дроге и утицај на БДП Р.Србије				
	2003.	2004.	2005.	2006.
Број корисника				
Хероин	7023	7803	8671	9634
Кокаин	2659	2954	3282	3647
Марихуана	58444	64940	72156	80173
Екстази	2608	2897	3219	3577
Амфетамин	7295	8106	9006	10007
Укупно	78029	86700	96334	107038
Потрошња у мил.евра				
Хероин	41,7	46,3	51,4	57,1
Кокаин	6,0	6,6	7,4	8,2
Марихуана	9,9	11,0	12,3	13,6
Екстази	0,8	0,9	1,0	1,1
Амфетамин	2,4	2,7	3,0	3,3
Укупно	60,8	67,5	75,0	83,4

Може се закључити да је тражња и понуда дроге сваке године све већа и да је у Р. Србији највећа потражња за марихуаном.

Табела број 2.

% БДП- расходна страна Аутпут у мил.евра	0,34	0,34	0,36	0,33
Хероин	35,8	39,8	44,3	49,2
Кокаин	3,9	4,3	4,8	5,3
Марихуана	7,7	9,7	9,4	10,6
Екстази	0,7	0,8	0,9	1,0
Амфитамин	1,8	1,9	2,2	2,4
Укупно	49,9	55,5	61,6	68,5
% БДП – производна страна	0,28	0,28	0,29	0,27

Према подацима Тужилаштва за организовани криминал Републике Србије, припадници једне групе осумњичени су за кријумчарење опојне дроге у количини преко 5.400 килограма кокаина заплешеног у више појединачних акција у Италији, Бразилу, Аргентини и Уругвају. У Извештају о дроги у земљама југоисточне Европе наводи се да главни коридор којим се кокаин допрема у Србију полази из Латинске Америке и кроз земље западне Европе завршава се у Србији. Према истом извештају, постоји одређени број криминалних група из Србије и Црне Горе које имају директне контакте са продавцима кокаина из Јужне Америке (Бразил, Аргентина, Колумбија, Венецуела). Куповна цена кокаина је између 5.000 и 6.000 долара по килограму. Кокаин полази из јужноамеричких лука у Аргентини, Бразилу, Парагвају и Колумбији и доставља се углавном у западноевропске луке (Антверпен, Ротердам, Хамбург, Бремерхавен, Ђоја Тауро). Профит који се стекне продајом наркотика „пере“ се на различите начине, а у легалне токове интегрисе се најчешће кроз инвестиције у некретнине и грађевинску делатност. У циљу превенције и спречавања прања новца који потиче од трговине наркотицима, балканске земље су унапредиле сарадњу у погледу истрага и разоткривања канала за прање новца који потиче од продаје дроге, а најбољи пример за то је удруживање полицијских органа бивших југословенских република у операцију под именом „Балкански ратник“ чији је циљ хапшење и процесуирање чланова главних криминалних група за трговину наркотицима, као и заплена тако стечене имовине. Такође се наводи и податак да је српска полиција пронашла и запленила наркотике у вредности од око 2 милиона евра.

VIII КРИВИЧНА ДЕЛА ВИСОКОГ НИВОА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА

1. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога

Према подацима из статистичког извештаја МУП-а Републике Србије, број лица против којих су поднете кривичне пријаве за кривично дело из чл. 246. КЗ је 1739. Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из чл. 246. КЗ, спада у кривична дела тзв. „високог нивоа ризика“, када је у питању прање новца који представља имовинску корист проистеклу из његовог извршења. Кључна ограничења, када је у питању израчунавање вредности такве имовинске користи, као и код кривичних дела против имовине, представља недостатак прецизних статистичких података, посебно када је у питању висина имовинске користи прибављена извршењем овог кривичног дела, имајући у виду да се цена појединих опојних дрога и психотропних супстанци на илегалном тржишту формира према различитим критеријумима.

Према подацима МУП-а Републике Србије, тренутне цене наркотика на илегалном тржишту у Србији су: 13.000 – 18.000 евра за један килограм марихуане и 1.300 – 2.000 евра за један килограм сканка. Цена једне таблете екстазија и амфетамина је 2,5 евра, док је цена једне „сличице“ ЛСД око 5 евра. Обим имовинске користи проистекле из кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, могла би се приближно израчунати када би се количина заплениених наркотика у одређеном периоду помножила са ценом тих наркотика на илегалном тржишту. Притом, као корективни фактор треба имати и цену по којој извршиоци на илегалном тржишту набављају опојну дрогу коју касније неовлашћено стављају у промет, који податак је тешко утврдити, како би се разлика између цене по којој се опојна дрога набавља и имовинске користи која се стиче њеним неовлашћеним стављањем у промет, могла исказати као вредност против-правно стечене имовинске користи настале извршењем овог кривичног дела.

У том смислу, вредност заплениене опојне дроге хероин у периоду од јануара до децембра 2011. године, као најзаступљеније опојне дроге на илегалном тржишту у Србији, била би око 1.297.300,00 евра, којиизнос би, уз наведени корективни фактор (цена по којој

је дрога набављена), могао представљати обим имовинске користи коју би криминалци желели да оперу кроз финансијски и нефинанијски сектор. Применом истог критеријума, могуће је израчунати вредност осталих наркотика који су заплешени на илегалном тржишту, према подацима којима располаже Министарство унутрашњих послова РС. У Тужилаштву за организовани криминал у току 2011. године, припадници само једне групе осумњичени су за кријумчарење опојне дроге у количини преко 5.400 кг кокаина заплешеног у више појединачних акција у Италији, Бразилу, Аргентини и Уругвају.

Према подацима из статистичког извештаја Републичког јавног тужилаштва за 2011. годину, од укупног броја кривичних дела код којих је примењена мера привременог одузимања имовине према Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, ова мера је код кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из чл. 246. КЗ, примењена у 79 случајева. Према извештају Дирекције за управљање одузетом имовином, везано за ово кривично дело, привремено је одузета имовина и то у току 2009. године: 1 кућа, 2 стана и 6 ари плаца; у току 2010. године: 19 станова, 10 аутомобила, земљиште, 297.265,00 евра и 1.764.533,00 динара; 2011. године: 1 кућа, 9 станова, сеф, 12 аутомобила, 1 теренац, 1 локал, 4 гараже, 1 апартман, објекат у изградњи, 1 пловно возило и пословни простор. Везано за ово кривично дело трајно је одузета имовина у току 2010. године, и то: 1 стан, 1 возило и 146.695,00 евра. Анализом врсте и вредности одузете имовине, може се закључити да се имовина стечена извршењем кривичног дела из чл. 246. КЗ, најчешће користи за куповину непокретности (кућа, станова, пословних објеката, грађевинског земљишта), покретне имовине (путничка и теретна моторна возила, драгоцености), а у нешто мањем обиму улагањем у хартије од вредности.

Према подацима Дирекције за управљање одузетом имовином, Дирекција управља укупним бројем од 26.293.304 акција привредних друштава, привремено одузетих од лица која су извршила кривично дело из чл. 246. КЗ, чија је вредност оквирно процењена на 1.200.000,00 евра, према подацима из Извештаја Републичког јавног тужилаштва од 2011. године за 2010. годину. На основу података из истраживања које је обавио Републички завод за статистику Србије¹⁰, утврђује се да је учешће процењене потрошње илегалних добара и услуга, тј. потрошње наркотика у БДП у 2003. години 0,34% у 2004. години

0,34%, у 2005. години 0,36%, и у 2006. години 0,33%. Током две фазе наведеног пројекта, истраживањем и испитивањем расположивих извора података и информација добијених од надлежних институција, стручних служби и експерата који се баве овом проблематиком, извршена је процена прихода који је у периоду од 2003 – 2006. године остварен од продаје наркотика и пружања услуга проституције у Србији.

Приликом израде процене прихода остварених од продаје наркотика, извршена је процена понуде и процена тражње. На страни понуде, процена се заснивала на подацима добијеним од криминалистичке и граничне полиције и здравствених институција, на искуствима других земаља, резултатима међународних истраживања, као и препорукама из годишњег извештаја European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) и The United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Процена тражње урађена је независно од процене понуде, на основу броја корисника, цена на улици и просечне дневне и годишње потрошње по врстама, који су претходно били усаглашени и са једне и са друге стране. На основу броја процењених корисника, а затим и информација о просечним дневним дозама, ценама и чистоћи дроге на улици, добијене су укупне количине за домаћу употребу и вредност финалне потрошње за 2006. годину.

2. МЕЂУНАРОДНО ОКРУЖЕЊЕ И ПОЛОЖАЈ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Трговина наркотицима је најдинамичније подручје када је реч о нелегалним активностима. Руте дистрибуције наркотика се константно мењају и прилагођавају променама и појачаним напорима у борби против овог вида криминала. Производња наркотика и дистрибуција наркотика су један од најпрофитабилнијих извора нелегалних прихода. Негативне последице које наркотици имају на друштво и на економију земље су несагледиве. Економски губици за друштво због трговине дрогама, илегалних токова новца и трансакција су огромни и између осталог продукују и велике трошкове лечења зависника и њихове социјалне заштите. Трговина наркотицима утиче и на повећање насиља, угрожавање здравља становништва и доприноси стварању несигурности у земљи.

Веома значајан елемент када се ради о трговини наркотицима и прању новца јесте управо међународни карактер. Елемент иностраности присутан је у свим фазама, од производње па до продаје наркотика, а затим и прикупљања профита. По процени Уједињених нација чак 80% опраног новца у свету остварено је трговином наркотика, што указује да традиционални вид криминала, као што је међународна трговина наркотицима, и даље даје највећи разлог за забринутост и да остаје највећа претња прању новца. Вредност европског тржишта опијата се развила и процењује се да је вредност овог тржишта приближно 12 милијарди евра. Канабис је најраспрострањенија дрога и процена је да се око 2.500 тона канабиса конзумира годишње у Европи и да постоји 23 милиона корисника канабиса. Европа је једно од најзначајнијих тржишта за кокаин у свету. Са 4 милиона корисника који конзумирају 124 тона кокаина годишње, кокаин је друга најчешће коришћена дрога у Европској унији, после канабиса. Како понуда дроге на домаћем тржишту директно зависи од њеног кретања на светском тржишту и у Србији се осетила ова тенденција. Процеси дезинтеграције претходног друштвеног система са успостављањем новог, који је тек у формирању, и генерално осиромашење нације, само су допринели интензивирању проблема везаног за дроге. У Србији је удео хероина у укупном „пословању” са наркотицима доминантан. Све више се на територији Србије производи и дистрибуира и синтетичка дрога (екстази, амфетамини и др.). У једном од случајева новоосновано правно лице користило је просторије за производњу синтетичке дроге. Сви пословни односи које је правно лице успостављало били су само параван за стварну сврху регистрације. Према најновијим истраживањима и поређењем са претходним периодом може се уочити да је број корисника наркотика у константном порасту. У 2003. години, укупно је евидентирано 46.040 корисника, док је у 2013. години тај број износио 87.168, што представља повећање од 89,33% у периоду од десет година (Табела 3).

Табела бр.3:Укупан број корисника наркотика у Србији (зависника који редовно конзумирају наркотике)

	2003	2013	% пораста (пада) броја корисника
Хероин	17.611	24.822	40.95%
Кокаин	3.194	5.784	81.09%
Марихуана	22.453	43.504	93.76%
Екстази	1.490	6.878	361.61%
Амфетамини	1.292	6.180	378.33%
Укупно	46.040	87.168	89.33%

Табела бр.4:Укупни трошкови корисника за набавку наркотика (у милионима ЕУР) за 2003 и 2013. годину

	2003	2013	% пораста (пада) броја корисника
Хероин	88,4	113,2	28,05%
Кокаин	8,3	15,0	80,72%
Марихуана	4,7	8,5	80,85%
Екстази	0,6	2,9	383,33%
Амфетамини	0,3	3,2	433,33%
Укупно	102,6	142,8	39,18%

Табела бр.5 Просечна потрошња по кориснику (у ЕУР)

	2003	2013	% пораста (пада) броја
Хероин	5.019,59	4.560,47	-9,15%
Кокаин	2.598,62	2.593,36	-0.20%
Марихуана	209,33	195,38	-6,66%
Екстази	402,68	421,63	4,71%
Амфетамини	464,40	517,80	11,50%
Укупно	2.228,50	1.638,22	-26,49%

Забрињавајуће је то што је број корисника „синтетичких” дрога у драстичном порасту. Група „синтетичких” дрога је забележила и пораст у просечној потрошњи по кориснику, за разлику од хероина, кокаина и марихуане, који су забележили благи пад (Табела 5). Учешће потрошње наркотика у БДП је умањено у периоду од 2003. до 2013.

године. Учешће је износило 0,55% у 2003. години, 0,49% у 2006. години, 0,45% у 2010. години, а 0,42% у 2013. години. Међутим, на пад учешћа потрошње наркотика у БДП није утицало смањење личне потрошње наркотика (насупротив, оно је као што се може видети из Табеле 4. повећано за 39,18% у 2013. години у односу на 2003. годину), већ повећање БДП које се кретало вишом стопом него повећање потрошње наркотика.

Да трговина наркотицима носи са собом највећи ризик од прања новца за Републику Србију, самим тим што је и обим стеченог новца највећи говори и податак да један од првих случајева прања новца везан за трговину наркотицима. У јулу 2002. године, у време успостављања система за борбу против прања новца и оснивања Управе, опран је новац прибављен од дроге у вредности од око 272,5 милиона динара. Положај Републике Србије и њено место на међународном путу дроге доприносе да велике количине дроге пролазе, али се и задржавају у нашој земљи.

Србија се у извештају SECI6 о конфисковању дроге спомиње као земља у којој су заплењене значајне количине наркотика – хероина. Постоје индикатори који указују да се на Косову смештају велике количине хероина ради даље дистрибуције у западну Европу преко албанских лука, Црне Горе и Босне и Херцеговине. Извршено је и постепено премештање коридора за кријумчарење дроге, на тај начин што се знатно већи значај даје коридору који пролази кроз Румунију и Мађарску, у односу на раније коришћени коридор кроз Србију. Главни пут којим се кокаин допрема у Србију полази из Латинске Америке и кроз земље западне Европе завршава се у Србији.

У Србији је идентификован одређени број криминалних група које имају директне контакте сапродавцима кокаина из Јужне Америке (Бразил, Аргентина, Колумбија, Венецуела). Куповна цена таквог кокаина је између 5.000 и 6.000 долара по килограму. Кокаин полази из јужноамеричких лука у Аргентини, Бразилу, Парагвају и Колумбији и доставља се углавном у западноевропске луке (Антверпен, Ротердам, Хамбург, Бремерхавен, Ђоја Тауро).

У циљу превенције и спречавања прања новца који потиче од трговине наркотицима, Србија и друге балканске земље су унапредиле сарадњу у погледу истрага и разоткривања канала за прање новца који потиче од продаје дроге, а најбољи пример за то

је удруживање полицијских органа бивших југословенских република у операцију под именом „Балкански ратник” чији је циљ хапшење и процесуирање чланова главних криминалних група за трговину наркотицима, као и заплена тако стечене имовине. Српска полиција је пронашла и запленила наркотику у вредности од око 2 милиона евра. Кривично дело трговине дрогом, у случају Србије, може се повезати са конкретним државама (Албанија, Холандија, Белгија, Шведска, Турска, Бугарска).

Процес приватизације у великој мери омогућио је улагање „прљавог новца” и кроз куповину правних лица у поступку приватизације. Новац од трговине наркотицима се преко оф шор компанија враћао у земљу, приказивао као легалан, тј. да потиче из одређених пословних активности, а затим даље користио за куповину компанија. Само у једном случају, пет окривљених чланова организоване криминалне групе, који су и власници и директори привредних субјеката у више наврата су извршили конверзију и пренос новца проистеклог из кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, у укупном износу од 2.350.000,00 евра, тако што су у договору са организатором криминалне групе, наведеним новцем куповали друштвени капитал предузећа у поступку приватизације.

Незаконито стечен новац трансферише се и ван граница Републике Србије, углавном кроз банкарски систем, у земље познате по трговни наркотицима где се подиже у готовини. Као сврха трансфера веома често се злоупотребљава помоћ породици, разне врсте уговора и сл. Поред неких типолошких могућности примећених у банкарском сектору, када је о трговини наркотицима реч, никако се не смеју запоставити ни сумњиви извештаји агената за пренос новца. Наиме, лица која се баве трговином наркотика, избегавајући банкарски сектор, новац трансферишу користећи услуге агената. Оно што је отежавајући фактор у откривању кривичног дела, јесте што су износи мали и спорадични. Међутим, праћењем одређених лица уочено је да су на годишњем нивоу средства пренета на овај начин значајна. Нарочито карактеристично за овај вид криминала јесте и повезивање великог броја актера из различитих земаља. 30% идентификованих организованих криминалних група у Европи се бави управо трговином наркотицима. Прање новца и организоване криминалне групе веома често иду заједно. Када се жели

претражити праће новца у 90 од 100 претрага података на интернету као резултат ће се добити и деловање организованих криминалних група.

Организовани криминал представља најсложенију и најопаснију врсту криминала. Као појавни облици организованог криминала, заступљени у Републици Србији, идентификовани су управо трговина наркотицима, корупција, праће новца. У заједничкој акцији Републике Србије и суседних земаља 2010. године откривена је међународна криминална група, чији је организатор лице из Београда. Група је осумњичена за најтежа кривична дела међу којима су убиства, трговина оружјем, изнуде, уцене, разбојништва и трговина наркотицима. Криминална активност се одвијала на територији Србије и околних земаља, а новац стечен кривичним делима улаган је у куповину аутомобила и некретнина и у оснивање предузећа. Узимајући у обзир фазе кроз које пролази новац да би му се прикрило порекло, као и имајући на уму да овај вид нелегалне делатности има међународну димензију, да трговина наркотицима носи са собом енормне зараде, што значи велику количину прљавог новца, да учесници имају намеру да сада један део овако стеченог новца желе даље да оплоде, јасно је зашто код овог вида криминала постоји велики број „задужених” лица чији је задатак да новац интегришу у легалан систем.

Трговина наркотицима је једна од најпрофитабилнијих типова организованог криминала. За трговину дрогом и праће новца у Републици Србији карактеристично је да се са намером, да се новац из нелегалних активности интегрише у систем, региструје велики број привредних друштава са циљем да се преко пословних активности привредних субјеката „измешају” прљав и чист новац кроз велики број трансфера средстава између њих (најчешће по основу промета робе или услуга). Не сме се заборавити, да је криминалцима, а то нарочито долази до изражаја код трговине наркотицима, веома битно да поред нелегалних активности, за које би се могло рећи да представљају примаран извор зарада, наставе рад и у легалној индустрији и да свој профит увећавају и кроз легалне привредне активности. Криминалцима, нарочито оним на високим местима у хијерархијској организацији криминалних група које се баве трговином дрогом, је потребан неки поуздан извор прихода и условно речено легалан, којим би објаснили свој животни стил и порекло имовине чији су власници. Криминалци не желе да својим начином живота привуку пажњу истражних органа. Пракса указује да су

ОКГ осмислиле и друге начине за прања новца. У ОКГ се са једне стране ангажују лица на пословима везаним за трговину наркотика, али са друге стране ангажују се високообразована лица са дугогодишњим искуством у пословима правне и економске струке за послове прања новца у оквиру ОКГ. Ти људи су експерти у својим областима рада, економски стручњаци и саветници, као и адвокати. Поред великог броја окривљених са факултетским образовањем на оптужницама Тужилаштва за организовани криминал нашла су се и два доктора економских наука због оправдане сумње да су извршила кривична дела прања новца.

3. ОТКРИВАЊЕ, РАЗЈАШЊАВАЊЕ И ДОКАЗИВАЊЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ИЛЕГАЛНЕ ТРГОВИНЕ ДРОГОМ

Успешно откривање кријумчарења и пресецања кријумчарских канала са запленом дроге и откривања што више лица са хијерархијске лествице кријумчарске организације подразумева претходно добро познавање путева и начина илегалног транспорта дроге од места производње до одређеног тржишта. У том организованом ланцу кријумчарења учествују произвођачи, прерађивачи, продавци, купци ради даље продаје, посредници, као и друга лица која на било који начин неовлашћено стављају у промет опојне дроге, као и крајњи купци који се појављују као њени уживаоци, без обзира што ова лица по нашем кривичном законодавству могу да не подлежу кривичној одговорности. У поступку откривања кривичног дела и учиниоца, прво треба узимати у обзир све категорије наведених лица која се у било ком виду појављују као учиниоци, као и категорију наркомана, јер се у одређеним случајевима преко њих може доћи до лица која се баве продајом дроге. Такође, треба обратити пажњу и на откривање лица која праве, набављају, поседују или дају на употребу опрему, материјал или супстанце намењене за прављење опојних дрога или пак омогућавају уживање опојних дрога. Сигурно је да је успех већи ако се открије организатор, финансијер или неко друго лице из шефовског дела криминалне организације, као и произвођач, односно тајна лабораторија у којој се производи опојна дрога. Циљ оперативне делатности и треба да буде откривање лабораторије и онемогућавање даље производње опојних дрога, пресецање организованих

кријумчарских канала, и откривање и лишавање слободe свих учесника овог кривичног дела, а посебно шефова (Бошковић, Јовичић, 2002: 246).

До сазнања о овом кривичном делу може се доћи путем пријава грађана, прикупљеним обавештењима, активношћу царинске службе, ПТТ саобраћаја, сарадњом са здравственом службом, оперативном контролом наркомана, препродаваца и сумњивих лица, објеката и пунктова коришћењем криминалистичко техничких средстава и метода, употребом специјално дресираних паса и сарадњом са Интерполом. Оперативни радници органа унутрашњих послова морају остварити свакодневне контакте са представницима предузећа, организација и органа који могу пружити корисне податке о кријумчарењу и илегалној трговини опојним дрогама, као што су: хотелско туристичка предузећа, болнице, апотеке, мењачнице, агенције, бродске компаније, аеродроми, бензинске пумпе, таксисти и сл. Уколико се до сазнања дошло запленом дрога и лишењем слободe лица, битно је од истог лица прикупити информације о врсти, тежини и начину паковања дроге, начину скривања, месту где је произведена дрога, односно одакле је набављена, као и податке о лицима из кријумчарске организације и обиму илегално произведене дроге у оквиру те организације.

У поступку обезбеђења доказног материјала од изузетног су значаја материјални докази, с обзиром на то да су обични докази доста ретки и непоуздани. То је, пре свега, пронађена и заплена дрога, што се мора доказати одређеним вештачењем, односно након проналаска, опојну дрогу треба фотографисати, описати и прецизно измерити и све тачно навести у одговарајућој исправи која има процесни значај (записник о увиђају, записник о претресању, потврда о одузимању опојне дроге). У склопу материјалних доказа, одређени криминалистички значај имају и разне белешке, телефонски именици, пасоши, возачке исправе и друга документација пронађена код осумњичених лица.

У проналажењу материјалних доказа, не сме се изгубити из вида могућност проналажења трагова дроге који најчешће настају као последица манипулисања дрогом.

Разликују се три врсте трагова опојних дрога:

- * трагови дроге у средствима за пренос дроге,
- * трагови на прибору за конзумирање дроге и
- * трагови дроге у биолошким течностима (Максимовић, Бошковић, Тодоровић, 1988: 763-770).

Без обзира на то да ли је природна или синтетичка, дрога оставља видљиве или невидљиве трагове у средствима у којима се пакује или транспортује, па се она у специјалним лабораторијама може идентификовати. На средствима која се користе за уживање дроге, такође остају разни трагови, у зависности од начина конзумирања и врсте прибора. Трагови у биолошким течностима (крв и мокраћа) настају наконуношења дроге у организам и потврђују да је одређено лице уживало дрогу, а могу се констатовати анализом узорка крви и мокраће.

Ради прикупљања материјалних доказа нужно је извршити претресање лица, пртљага, моторног возила и просторија, при чему пажњу треба обратити на одећу и обућу осумњиченог и могућност проналажења микротрагова. Код претресања пртљага треба водити рачуна о дуплом дну кофера и ташни и празној козметичкој амбалажи и одевним предметима. Моторна возила морају претресати стручна лица ради проналажења дроге сакривене у разним деловима возила или у посебно наменски урађеним бункерима (резервоар за гориво, блатобран, врата, кров, гредице, седишта, патос и др.).

Лица са којима се води информативни разговор и којима су познате поједине чињенице, углавном су непоуздана, а поред тога веома тешко их је и наћи, а нису ни заинтересована за сведочење јер су углавном у положају зависности од лица против кога се води поступак.

За откривање, разрешавање и доказивање најчешће се користе следеће радње: праћење, осматрање, прикупљање обавештења, а од истражних радњи претресање и вештачење а ређе увиђај. Данас је код нас могуће применити посебне истражне радње. У расветљавању овог кривичног дела веома је битно остварити потпуну сарадњу са

царинским органима и Интерполом и организовати тимски и синхронизовани рад на ширем подручју земље, уз укључивање надлежних органа унутрашњих послова.

У откривању кривичног дела недозвољене производње и промета опојних дрога и његовог учиниоца и у прикупљању адекватних личних и материјалних доказа, нужна је сарадња органа унутрашњих послова на одређеном подручју или чак на територији целе земље, што опет зависи од сваког конкретног случаја, као и сарадња на државној граници са суседним државама на основу претходног договора да се заједничким радом сузбију сви видови кријумчарења дроге, и неизоставна сарадња и заједнички рад са Интерполом.

У примени и реализацији наведених криминалистичко-тактичких и истражних радњи треба водити рачуна о степену организованости кријумчарске организације, „*modus operandi*“, кријумчарских група, покушаја корумпирања радника органа унутрашњих послова и царине, уз обавезно комбиновање одговарајућих метода и њихово стручно и професионално спровођење. Имајући у виду чињеницу да се ради о организованом међународном криминалитету, то је у откривању и доказивању овог кривичног дела нужно користити оперативне везе, јер је тај метод најпоузданији за прикупљање потпуних података о свим релевантним чињеницама и за прикупљање информација о делатности организованих кријумчарских организација и њиховим намерама у даљој производњи и промету опојних дрога. Путем оперативних веза долази се и до других битних индицијалних чињеница, које се по основу постављених верзија одређеним истражним радњама претварају у квалитетне доказе, што и омогућава подношење кривичне пријаве (Бошковић, Јовичић, 2002: 267).

У случају да прикупљени подаци указују на постојање тајне лабораторије у којој се врши илегална производња и прерада опојних дрога, нужно је предузети мере на проналажењу њене локације. У случају проналаска лабораторије, потребно је одмах потпуно обезбедити сам објекат да би се спречило бекство лица, али тако да то буде неприметно, јер у случајевима да одређена лица улазе у лабораторију не треба их спречавати и тако откривати намеру и предузете мере. Поред дроге и других хемикалија, потребно је одузети и сву пронађену документацију, разне белешке, нотесе, именике и констатовати друге присутне чињенице као марке и бројеве возила, те извршити детаљан

преглед свих присутних ствари, не занемаривајући чињеницу да се могу пронаћи трагови папиларних линија.

Са свим осумњиченим, без обзира о ком облику кривичног дела се ради, треба обавити разговор на све чињенице кривичног дела, а посебно у односу на производњу, прераду и промет опојних дрога и настојати да се у потпуности разјасни и докаже претходна криминална делатност осумњичених у вршењу овог кривичног дела.

ЗАКЉУЧАК

Криминалитет у вези производње и промета опојних дрога, као негативна друштвена појава, показује тенденцију сталног ширења и испољавања кроз нове облике, међу којима су са највећим степеном друштвене опасности организовани облици вршења кривичних дела са елементом иностраности. Опојне дроге и илегална делатност у вези са њима, одавно су постале планетарни проблем. Све ове чињенице довеле су до тога да се проблемом дроге почне бавити и Међународна заједница, тако да је почетком XX века донета и прва конвенција о опојним дрогама. Након тога уследило је доношење низа конвенција, протокола и споразума у овој области, што говори да је кривично правна заштита од илегалних послова у вези са опојним дрогама, као и проблеми који настају у вези са њима, интернационализована.

Производња опојних дрога и њен илегалан промет је несумњиво криминална делатност организованог криминалитета. Може се слободно рећи да кријумчарење спада у основну делатност организованог криминалитета са израженим степеном друштвене опасности. Производња и илегална трговина дрогом и даље представља један од главних извора прихода организованог криминалитета, при чему треба имати у виду да се и многе терористичке организације финансирају из прихода добијених кријумчарењем дроге и психотропним супстанцама. Сви учесници у ланцу кријумчарења дроге остварују велику зараду, тако да је немогуће проценити колика је зарада која се оствари кријумчарењем дроге у светским размерама. Даља последица ове криминалне делатности огледа се у прању криминалом зарађеног новца, који када добије легалну форму, још више јача финансијску моћ криминалне организације, а с друге стране негативно делује на економске и финансијске токове у оквиру једне државе и на међународном плану.

Проблем са дрогама није заобишао ни новонастале државе на простору бивше СФРЈ, које су раније углавном представљале транзитно подручје у склопу познатог Балканског пута дроге, док се данас дрога у њима све више задржава и све је више њених корисника, тако да ова подручја више нису искључиво транзитног карактера. Под утицајем све веће угрожености овом врстом криминала на простору Републике Србије,

испуњавајући обавезе прузете Конвенцијом УН, извршена је криминализација одређених облика незаконитог промета опојних дрога који има међународну димензију.

У супростављању криминалитету, а тиме и у откривању кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, примењују се различите методе, од традиционалних до савремених, које карактерише научни приступ уз одговарајуће коришћење изума друштвених, природних и техничких наука. Савремени методи у супротстављању криминалитету садрже превентивни и репресивни аспект што, уз њихово спровођење од специјализованих органа, гарантује и ефикасно спречавање и откривање кривичних дела из свих области криминалитета.

Може се закључити да је криминална делатност у вези дроге веома комплексан вид криминала који, с обзиром на циљеве учиниоца, с једне стране, и штетне последице, с друге, представља велики изазов за органе полиције, тужилаштва и суда. Потребно је на нивоу органа Републике Србије, законодавне и извршне власти израдити државну стратегију борбе против кривичних дела из области злоупотребе дрога. Кроз ову стратегију признати да постоји веома озбиљан проблем наркоманије у Републици Србији са апострофом на одређене градове и регије. На овакав стратешки и дугорочни план треба изградити и успоставити сарадњу свих органа Републике Србије јер се против незаконитог промета дрогама не може борити само репресивним полицијским и судским мерама. Такође, потребно је додатно радити на бољем и ефикаснијем повезивању и сарадњи свих полицијских агенција у региону и шире, како би се постигли значајнији резултати у борби против кривичних дела злоупотребе дрога.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ј. Букелић, Дрога – мит или болест, Београд, 1988.
2. М. Вуковић, Људска права у борби против организованог криминала, правни живот, број 9/2002
3. Д. Јовашевић, Кривично право, посебни део, Београд, 2014.
4. Д. Јовашевић, Кривично – правни аспекти, злоупотребе, опојних дрога, 2010.
5. Д. Николић, Наркоманија злочин или казна, Српско удружење за кривично право, Београд, 2001.
6. З. Ђорђевић, Нарко криминалитет, Правни факултет Нови Пазар, 2006
7. З. Стојановић, Службени лист, Београд, 2003.
8. Ђ. Игњатовић, Криминологија, Београд, 1998.
9. Ђ. Игњатовић, Организовани криминалитет – II део, Београд, 1998.
10. Љ. Јовановић, Кривично право – општи део, београд, 1995.
11. Љ. Јовановић, Д. Јовашевић, Кривично право – посебни део, Београд, 2002.
12. Љ. Јовановић, В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право – посебни део, Ниш, 2000.
13. В. Кушевић, Злоупотреба дрога, Загреб, 1990.
14. Љ. Лазаревић, Кривично право – посебни део, Београд, 1995
15. Љ. Лазаревић, Кривични закон СРЈ са краћим коментаром, Београд, 1999
16. М. Бабић, И. Марковић, Кривично право – посебни део
17. М. Бошковић, Д. Јовичић, Криминалистика методика, Бања Лука, 2002.
18. Медицинска енциклопедија, књига 3, Загреб, 1968.

19. М.Мијалковски, М.Марић, Д.Томић, Е.Шаљић, Тероризам и организовани криминал, ауторско издање, Пирот, Пи-прес, 2012.
20. С.Мијалковић, Д.Субашић, З.Радојчић, Супростављање савременом организованом криминалу и тероризму, криминалистичко полицијска академија, Београд, 2011.
21. Н. Мрвић Петровић, Кривично право, Правни факултет, Београд, 2006.
22. Р. Максимовић, М. Бошковић, У. Тодоровић, Методи физике, хемије и физичке хемије у криминалистици, Полицијска академија Београд, 1988.
23. С.Мијалковић, Ревија за безбедност – стручни часопис о корупцији и организованом криминалу, бр.4, 2009.
24. С. Мијалковић, Деловање наркомафија, Зборник радова.
25. С. Цоковић, Кривична дела злоупотреба опојних дрога (докторска дисертација), Правни факултет Ниш, 2015.
26. Terminology and Information on Drugs, UNODCCP, New York, 1999.

ЗАКони

1. Кривични законик Републике Србије, Сл. Гласник РС, бр.85/05, стр.88-89.
2. Закон о психоактивним контролисаним супстанцама („Службени гласник Републике Србије“, број 99/2010).
3. Кривични закон Савезне Републике Југославије, Јавно предузеће, Службени лист, Београд, 2003. стр. 292.
4. Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године, Сл. лист СФРЈ бр. 2/64-међународни уговори, стр. 109
5. Службени гласник РС, бр.8, од 23.02.1980.

6. Службени лист СРЈ, бр.41 од 08.08.1997.
7. Члан 10. Закона о производњи и промету опојних дрога

1. ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

1. https://www.dea.gov/pr/multimedia-library/publications/drug_of_abuse.pdf
2. https://www.dea.gov/pr/multimedia-library/publications/drug_of_abuse.pdf
3. <http://www.stetoskop.info/Hasis-1694-c56-content.htm>
4. <http://www.biramoporavak.com/zloupotreba-ekstazija/>
5. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2011/July/shoring-up-a-flood-of-drugs-afghan-heroin-enters-irans-eastern-border.html>,
6. <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/>
7. https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni_zakonik.html
8. http://aler.rs/files/STRATEGIJA_o_sprecavanju_zloupotrebe_droga_za_period_2014_2021_godine_Sl_gl_RS_br_1_2015.pdf
9. http://www.apml.gov.rs/REPOSITORY/2133_nacionalna-procena-rizika-od-pranja-novca-u-srbiji.pdf
10. <https://rm.coe.int/16806ef3a2>

ABSTRACT

Illicit trafficking in narcotic drugs - a legal and economic aspect

Illicit trafficking in drugs as a part of organized crime is one of the most dangerous forms of crime today. Illegal trafficking in narcotic drugs, despite the great efforts of the world community, is one of the most important problems of most countries. The trade did not bypass our state, Serbia is on the road that uses a large number of drug dealers. The drug passes through our country, but it remains in it. All countries allocate large resources to suppress this phenomenon, large cash expenditures are directed to establishing cooperation between police and judicial authorities at the international level.

The theoretical significance of this work is the empirical knowledge about the trade in narcotic drugs. What kind of narcotic drugs, methods of smuggling, acts and conventions that prevent it. The Impact of Illicit Trafficking in Narcotic Drugs on Our Economy.

Key words: drug, drug abuse, human health, methods of detecting and proving criminal acts, dependence.

Биографија

Милан Дисећ, рођен 20. 04. 1989. године у Врању. Основну школу „Доситеј Обрадовић“ и економско – трговинску школу „Димитрије Туцовић“ завршио је у Врању са одличним успехом. Правни факултет Универзитета у Нишу уписао је школске 2008/2009. године, а дипломирао 1. фебруара 2015. године, са просечном оценом 6,76. Школске 2015/2016. године уписао је мастер академске студије на истом Факултету, на смеру унутрашњих послова. Радник је Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Управе граничне полиције, Регионалног центра граничне полиције према Републици Македонији од 2.7.2012. године. До 2015. године био је распоређен на пословима и радним задацима вођење посебне и опретивне евиденције, а од 2015. године распоређен је као униформисани припадник полиције, на радном месту Гранични послови, у Одсеку за обезбеђење државне границе у звање виши полицијски инспектор. У досадашњем раду због постигнутих надпросечних резултата у раду на пословима граничне контроле више пута награђен увећањем коефицијентом плате. Такође, похађао је више семинара везана на тему анализе ризика, кријумчарење људи, илегалне миграције, прекограничног криминала и трговине људима, где је узимао активно учешће током теоријског, а посебно током практичног дела.

Због напред наведених остварених резултата рада три пута је испред Министарства унутрашњих послова Републике Србије – Управе граничне полиције предводио групу српских полицајаца граничне полиције који су били ангажовани на пословима и радним задацима обезбеђења државне границе на Македонско – Грчкој граници са циљем спречавања илегалног преласка државне границе од стране миграната из земаља Афро-азијског комплекса.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ

ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: Милан Дисић

Наслов мастер рада: Недозвољена трговина опојним дрогама – правни и економски аспект

Ментор: Проф. др Љубица Николић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, 18. 07. 2018. године

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом Недозвољена трговина опојним дрогама – правни и економски аспекти

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- представља резултат сопственог истраживачког рада;
- није у целини, нити у деловима с моје стране пријављиван за одбрану на другима факултетима или универзитетима;
- не крши ауторска права или интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу.

Аутор мастер рада: Милан Дисаћ

У Нишу, 18. 07. 2018. године

Потпис аутора
